

ÂYET SAYILARINDAKİ İHTİLAFLARIN SÛRELERE GÖRE TESPİTİ

Identifying Disputes About the Number of the Quranic Verses According to Surahs

ALİ ÖGE

Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi
Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Temel İslam
Bilimleri, Kuran-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi
Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

Assoc. Prof, Necmettin Erbakan University,
Ahmet Keleşoğlu Faculty of Theology, Basic
Islamic Sciences, Department of Reading the
Qur'an and Qiraat Science, Konya / Turkey

alican_042@hotmail.com
orcid.org/0000-0001-6688-3908

HALİL İBRAHİM ÜREN

Öğr. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi
Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Temel İslam
Bilimleri, Kuran-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi
Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

Lecturer, Necmettin Erbakan University, Ahmet
Keleşoğlu Faculty of Theology, Basic Islamic
Sciences, Department of Reading the Qur'an and
Qiraat Science, Konya / Turkey

hibrahim1453@hotmail.com
orcid.org/0000-0002-7714-282X

MAKALE BİLGİSİ / ARTICLE INFORMATION

Makale Türü /Article Types: Research Article

Geliş Tarihi /Received: 19 Mayıs 2021

Kabul Tarihi/Accepted: 14 Kasım 2021

Yayın Tarihi/Published: 30 Aralık 2021

Doi: <https://doi.org/10.14395/hid.939361>

ATIF/CITE AS:

Öge, Ali, Üren, Halil İbrahim, "Âyet Sayılarındaki İhtilafların Sûrelere Göre Tespiti", Hitit İlahiyat Dergisi, (Aralık/ December 2021) 20/2

İNTİHAL/PLAGIARISM:

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

This article has been reviewed by at least two referees and scanned via plagiarism software.

Copyright © Published by Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Hitit University Divinity Faculty, Çorum, Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/hid>

Identifying Disputes about the Number of the Qur^ānic Verses according to Sūrahs

Abstract

Different accounts have been said about the numbers of the verses, which are evidences for the miraculous and the uniqueness of our holy book, the Quran, within the surah and throughout the Qur'an. This situation, has been handled with a science titled 'Add al-Āyy among the Qur'anic sciences, which is a science whose rules and principles are determined in a way that does not allow for distortions such as addition to or incompleteness for the Qur'an and this has been dealt with an uninterrupted chain to the Prophet and the companions. In this science, which examines the number of the letters, words, verses and suraahs in the Qur'an, Islamic scholars have dealt with this issue in detail and put forward different opinions. Although the number 6666 stands out generally, this is not an accurate number and the exact number of verses in available Muṣḥaf is 6236.

The Companions, the successors and later scholars have expressed different views. From the Companions, Ali (d. 40/661) gave the number 6236 as well as Abdullah Ibn al-Mes'ud (d. 32/652) 6218, Ubeyy b. Ka'b (d. 33/654) 6210 and Abdullah Ibn Abbas (d. 68/687) 6216. The number given by Ali is equal to the number for available Mushaf in our hands. From the successors, Sa'id b. Jubeyr (d. 95/714) gave the number 6216 as well as Muhammed İbn Sîrîn (d. 110/729) 6216, Atâ İbn Abû Rebâh (d. 115/732) 6177 and Humeyd al-Tavîl (d. 142/759) 6212. Among the imams of Qira'at, the Medinan with the number 6127, the Mekkan with 6219, the Basran with 6205, the Kufan with 6236, and Damascene with 6220 gave their different opinions. There are not disputes in all 114 suraahs, but only in 75 ones. However, there is no discussion in the verse numbers of some suraahs, only a discussion about which verses are detached within the same text.

There are some reasons for the different opinions. Recitations made by the Prophet (pbuh) in the teaching of the Qur'an or in some events that occurred may be one of the main reasons for the dispute in the number of verses. Because, in all these, Prophet taught the places for waqf. Over time, The Prophet was reading some verses with wasl. The Companion, who witnessed this situation, believed that this reading, which was made by combining several verses, was only a single verse. As a result, different numbers were reported in the narrations of the Companions. Whether basmalahs and al-Hurûf al-Muqatta'a at the beginning of the suraahs were regarded as a separate verse also caused different views about the number of verses. In addition to these reasons, it was another reason for the dispute regarding the number of verses

that some verses going as a single verse in Mushafs we have were counted as more than one verse or the fact that some verses in a single unit are combined and counted as one verse.

Because Qiraat studies concentrated more in Mecca, Madinah, Kufa, Basra and Damascus in the first centuries, some of al-qurras became famous in the towns where they lived and came to mind with the names of these towns. When evaluating verse numbers, these cities were mentioned instead of these al-qurras. Madaniyy al-Awwal and Madaniyy al-Akhir came to mind with the word al-Madani as well as Madinah and Makkah with al-Hijaz; Basrah and Kufah with Iraq; Madinah and Makka with al-Haramiyy and also Damascus and al-Himsiyy with al-Şham. al-Jaberi accepted “al-Himsiyy” as a separate school.

Our scholars have written different works related to the number of verses since the early periods. However, the works written by Abu Amr al-Dânî and Burhân al-Din el-Jaberî about this subject have been accepted as the main source by our scholars and their views on the number of verses have always been in the foreground. In this article, we will take into account, by utilizing also other related works, the two prominent works in this field, al-Bayan fi ‘Add Ay al-Quran by al-Dani and Husn al-Madad fi Fenn al-‘Aded by al-Jaberi, and evaluate the disputes in the number of verses, and will state the verses in question one by one.

Keywords: Qur’ân Recitation and Qirâ’a Science, Sûrah, Âya, Number, Dispute.

Âyet Sayılarındaki İhtilafların Sürelere Göre Tespiti^{1*}

Öz

Yüce kitabımız Kur’ân-ı Kerîm’in mûcizeliğine ve eşsizliğine birer delil olan âyet-i kerîmelerin, sûre içinde ve Kur’ân’ın tamamında var olan sayıları-yla ilgili farklı rakamlar dile getirilmiştir. Bu durum Ulûmu’l-Kur’ân konuları içinde, Kur’ân’ı Kerîm’e ziyâde ve noksanlık gibi tahrifatlara imkân vermeyecek bir şekilde kaideleri, esasları tespit edilen bir ilim olan Âddü’l-Ây başlığında, Hz. Peygamber’e, onun ashabına isnâdı sabit bir ilimle ele alınmıştır. Kur’ân harflerinin, kelimelerinin, âyetlerinin ve sûrelerinin adedini irdeleyen bu ilimde, İslam âlimleri bu konuyu derinlemesine ele almışlar ve değişik

¹ * Bu makale 2019 yılında N.E.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapılan “Ca’berî’nin Kıraat İlmindeki Yeri ve Hadîkatü’z-Zeher fi Addi Âyi’s-Süver Adlı Eserinin Tahlihi” isimli yüksek lisans tezinin ilgili bölümleri genişletilerek ve kısmen değiştirilerek hazırlanmıştır.

görüşler dile getirmişlerdir. Genel kabule göre 6666 sayısı öne çıksa da bu doğru bir rakam değildir ve mevcut mushafta âyet sayısı 6236'dır.

Âyet sayıları ile ilgili sahâbe, tâbiîn ve daha sonraki âlimler farklı görüşler belirtmişlerdir. Sahâbeden, Hz. Ali (öl. 40/661) (r.a.) 6236, Abdullah İbn Mes'ud (öl. 32/652) 6218, Ubey b. Ka'b (öl. 33/654) 6210 ve Abdullah İbn Abbas (öl. 68/687) da 6216 sayılarını vermişlerdir. Hz. Ali'nin (r.a.) vermiş olduğu sayı elimizdeki mushafta var olan sayı ile eşittir. Tâbiînden Sa'id b. Cübeyr (öl. 95/714) 6216, Muhammed İbn Sîrîn (öl. 110/729) 6216, Atâ İbn Ebî Rebâh (öl. 115/732) 6177, Humeyd et-Tavîl (öl. 142/759) 6212 rakamlarını vermişlerdir. Kırâat imamlarından da Medineliler 6217, Mekkeliler 6219, Basrahlılar 6205, Kûfeliler 6236, Şamlılar 6220 sayılarını vererek farklı görüşlerini bildirmişlerdir. 114 sûrenin tamamında ihtilaf olmayıp sadece 75 sûrede ihtilaf vardır. Bununla birlikte bazı sûrelerin âyet sayılarında bir tartışma söz konusu olmayıp, mevcut mushafta aynı olup sadece hangi âyetlerin müstakil olduğuylla ilgili bir tartışma söz konusudur.

Farklı görüşlerin oluşmasında bazı nedenler vardır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Kur'ân öğretiminde veya meydana gelen bazı olaylarda açıklama yaparken yapmış olduğu tilâvetler, âyet sayılarındaki ihtilafın temel nedenlerinden biri sayılabilir. Çünkü bütün bunlarda Hz. Peygamber vakfedilecek yerleri de öğretiyordu. Zamanla Hz. Peygamber bazı âyetleri vasl ederek okuyordu. Bu duruma şahit olan sahabe birkaç âyetin birleştirilmesiyle yapılan bu uygulamayı tek âyet zannediyordu. Bunun neticesinde de sahabe rivâyetlerde farklı rakamlar bildirilmiş oluyordu. Sûrelerin başlarında bulunan besmelelerin ve Hurûf-u Mukattaa'ların müstakil bir âyet sayılıp sayılmaması da âyetlerin sayısı ile ilgili farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu sebeplerin yanında elimizde bulunan Mushaflarda tek âyet olarak yer alan bazı âyetlerin birden fazla âyet sayılması veya tek olarak yer alan bazı âyetlerin birleştirilerek tek âyet sayılması da âyetlerin sayısı ile ilgili ihtilafın nedenlerindedir.

Kırâat çalışmaları ilk asırlarda daha çok Mekke, Medîne, Kûfe, Basra ve Şam'da yoğunlaştığı için Kurrâ'dan bazıları buldukları beldelerde meşhur olmuşlar ve bu beldelerin anılmasıyla akla gelir olmuşlardır. Âyet sayılarını değerlendirirken de kurrâların yerine bu şehirler zikredilmiştir. Medîne denilince Medeniyyü'l-Evvel, Medeniyyü'l-Ahîr; Hicaz denilince Medîne ve Mekke; Irak denilince Basra ve Kûfe; Haremiiyi denilince Medîne ve Mekke; Şam denilince de Dîmeşk ve Hımsiyyi anlaşmıştır. Ca'berî ise "Hımsiyyi" ayrı bir ekol olarak kabul etmiştir.

Âyetlerin sayısı ile ilgili ilk dönemlerden itibaren âlimlerimiz değişik eserler meydana getirmişlerdir. Bununla birlikte konuyla alakalı Ebû Amr ed-Dânî ve Burhâneddin el-Ca'berî'nin yazmış olduğu eserler âlimlerimiz

tarafından temel kaynak olarak kabul edimiş ve bu âlimlerin âyet sayıları ile ilgili görüşleri hep ön planda kalmıştır. Biz de bu makalemizde konumuzla ilgili yazılmış diğer eserlerden faydalanmakla beraber, bu alanda öne çıkan Dâni'nin "el-Beyân fî Âddi Âyi'l-Kur'ân"ını ve Ca'berî'nin "Husnü'l-meded fî fenni'l-aded"ini dikkate alarak, âyet sayılarındaki ihtilafların süre süre değerlendirilmesini yapacağız ve ihtilaf edilen âyetleri tek tek belirteceğiz.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerîm Okuma ve Kırâat İlmi, Süre, Âyet, Sayı, İhtilaf.

Giriş

Yüce Allah'ın insanlığa gönderdiği son ilâhî kitap Kur'ân-ı Kerim'dir. Ramazan ayında Allah katından inmeye başlamış,² Rasûl-ü Ekrem'in vefatına az bir zaman kalıncaya kadar parça parça inmeye devam etmiş³ ve vefatı ile son bulmuştur. Bu şekilde peyderpey inzâl edilişiyle vahyin kalplerde yerleşmesi amaçlanmıştır.

Vahyin başlangıcından sonlanmasına kadar Cebrâil (a.s.) Hz. Peygamber'e her vahiy getirdikçe Peygamberimiz o âyetleri önce okuyarak tebliğ ediyor daha sonra vahiy kâtiplerine hangi süreye ait olduğunu bildiriyor ve o âyetleri ilgili süreye yazmalarını emreliyordu. Yazma işlemi sona erince de gerekli tashihi yapmak üzere kâtiblerden, yazdıkları âyetleri okumalarını istiyordu. Böylece okuyarak tebliğ ettiği vahyin yazılarak kayıt altına alınmasını da sağlamış oluyordu.⁴

"Âyet" kelimesi lügatte; iz, eser, nişan, belirti, açık alâmet, ibret, delil, işâret, mûcize, örnek, herhangi bir kitapta bölüm gibi değişik anlamlara gelmektedir.⁵ Terim olarak ise başı ve sonu belli olan, uzun veya kısa, bir harf, birkaç kelime veya cümleden oluşan Kur'ân kelimelerine âyet denir.⁶ Âyet kelimesi denilince akla gelen ilk tarif de budur. Âyetlerin süre içerisindeki sıralanışı Hz. Peygamber'in emriyle oluşmuştur. İslâm âlimleri âyetlerin tertîbinin tevkîfî olduğu hususunda ittifak etmişlerdir.⁷

² el-Kadr 97/1.

³ el-Furkân 25/30.

⁴ Muhammed Abdülazım ez-Zürkânî, *Menâhilü'l-'irfân fî Ulûmi'l-Kur'ân* (b.y.: Matbaatü İsa'l-Bâyi'l-Halebî, ts.), 1/340; Kemal Atik, "Âyet ve Sürelerin Tevkîfîliği Meselesi", *Erciyes Üniverstesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (1989), 201-218.

⁵ Muhammed b. Mükerrer İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâru'l-Meârif, ty.), 14/61; İsmâil b. Hammâd el-Cevherî, *Tâcû'l-luğa ve sıhâhu'l-Arabiyye*, thk. Ahmed Abdülğafûr Attâr (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 1956), 6/2275-2276; Râğîb el-İsfahânî, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'ân*, thk. Safvan Adnan Dâvûdî (Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 2009), 101-103.

⁶ Bedruddîn Muhammed b. Abdullah ez-Zerkeşî, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim (Kahire: Mektebetü Dâru't-Türâsî, 1984), 1/266; Fikret Karaman vd., *Dini Kavramlar Sözlüğü* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), 44.

⁷ Subhî's-Sâlih, *Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 1977), 70.

Geçmişten günümüze âyetlerin sayısıyla ilgili ihtilaflar birçok âlimin dikkatini çekmiş ve onlar bu konuyu ya doğrudan müstakil bir eser olarak ya da dolaylı bir şekilde “Ulûmu’l-Kur’ân” içerisinde ele almışlardır. Sûre tertibine göre 114 sûrede ihtilafa konu olan âyetlerin her birinin tek tek değerlendirmesini yapan Arapça eserler olmasına rağmen Türkçe böyle bir çalışma yoktur. Her ne kadar Hasan Keskin’in “*Âyetlerin Sayısı Hakkındaki İhtilaf Nedenleri*” Mustafa Atilla Akdemir’in “*Addü’l-Ay İlmi ve Ebu Amr ed-Dani’nin Kitabı’l-Beyan fi Addi Ayi’l-Kur’ân adlı eserinin tanıtımı*” ve Yasin Bedir’in “*İbrahim b. Halil el-Ca’berî’nin Hayatı ve el-Meded fi Marifeti’l-Aded İsimli Eserinin Değerlendirilmesi*” bu alanda yapılmış önemli çalışmalar olsa da sûre tertibine göre her bir âyeti ayrı ayrı değerlendirmede için eksik kalmaktadır.⁸ İşte bu makale nedenleriyle beraber âyet sayılarındaki ihtilafları sûre tertibine göre değerlendirmekte ve bu alanda önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Elimizdeki Mushaflarda âyet sayısı 6236 olmakla beraber sahâbeden, tâbîinden ve kıraat imamlarından 6210, 6216 ve 6220 gibi daha birçok farklı rakam verilmiştir.⁹ Bu konuda en eski kaynaklarımızdan birinin sahibi olan Ebû Amr ed-Dânî âyetlerin toplam sayısının 6000’e ulaştığı hususunda icmânın olduğunu ancak 6000 sayısının dışındaki görüşlerde ihtilaf yaşandığını belirtmiştir.¹⁰ Bu farklı sayılar Kur’ân-ı Kerim’deki fazlalıktan veya eksiklikten kaynaklanmış değildir; daha çok sûre başlarında bulunan besmelelerin ve hurûf-u mukattaa’dan bir kısmının tam bir âyet sayılıp sayılmaması, Hz. Peygamber’in bazı âyetlerin sonunda durması, bazılarında ise durmaması gibi birtakım sebeplerle ortaya çıkmıştır.¹¹

Hz. Osman döneminde istinsah edilen nüshaların sayısı ve gönderildiği merkezler tartışmalı olmakla birlikte âyet sayıları birbirinden farklı 7 mushafın var olduğu kanaati yaygındır.¹² Çoğaltılan mushaflardan biri Medîne’de kalmış, başka bir mushafı da Hz. Osman kendine ayırmıştır.¹³ Diğer Mushafların ise genel kanaate göre Mekke, Kûfe, Basra ve Şam’a gönderildiği ifade

⁸ Hasan Keskin, “*Âyetlerin Sayısı Hakkındaki İhtilaf Nedenleri*”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/2 (2009), 49-67; Mustafa Atilla Akdemir, *Addü’l-Ay İlmi ve Ebu Amr ed-Dani’nin Kitabı’l-Beyan fi Addi Ayi’l-Kur’ân Adlı Eserinin Tanıtımı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1992); Yasin Bedir, *İbrahim b. Halil el-Ca’berî’nin Hayatı ve el-Meded fi Marifeti’l-Aded İsimli Eserinin Değerlendirilmesi* (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

⁹ Celaluddin es-Suyutî, *el-İtkân fi Ulûmi’l-Kur’ân* (Beirut: Dâru’l-Kitâbi’l-Arabî, 2016), 174-176.

¹⁰ Ebû Amr Osman b. Said ed-Dânî, *el-Beyân fi Addi Ayi’l-Kur’ân*, nşr. Gânim Kaddûri el-Hamed (Kuveyt: Merkezü’l-mahtûtât ve’l-türâsi ve’l-vesâik, 1994), 68-72.

¹¹ Mehmet Faik Yılmaz, *Ayetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2009), 99.

¹² Mustafa Atilla Akdemir, “*Aşere Takrib Eğitimi ve Uygulama Farklılıkları*”, *Mushaflarınıncelme.diyaret* (Erişim 27 Nisan 2021).

¹³ Ebü’l-Hayr Şemsüddîn Muhammed b. Muhammed el-Cezerî, *en-Neşr fi’l-Kırââtü’l-Aşr*, nşr. Ali Muhammed ed-Dabbâ’ (Beirut: Dâru’l-kütübü’l-ilmîyye, 1971), 1/14.

edilmektedir.¹⁴ Belirttiğimiz yerlere gönderilen mezkûr Mushaf lar, âyet sayılarındaki ihtilafın diğer bir nedeni olarak kabul edilmektedir. Nitekim Ebû Amr ed-Dânî bu görüştedir.¹⁵ Gönderildiği bölge için imam kabul edilen mushaf lar şunlardır:

1- Medeniyyü'l-Evvel: Medînelilerin istifade etmeleri için Mescid-i Nebevi'ye bırakılan mushaftır.

2- Medeniyyü'l-Ahîr: "Mushaf-ı Osman, el-Mushafu'l-İmam" diye bilinen Hz. Osman'ın kendisi için istinsah ettirdiği mushaftır.

3- Mekkî: Mekkeliler için gönderilen mushaftır.

4- Basrî: Basra ehli için gönderilen mushaftır.

5- Dımeşkî: Şam bölgesine Şamlılar için gönderilen mushaftır.

6- Hımsî: Humus diye bilinen bölgeye gönderilen mushaftır.

7- Kûfî: Kûfeliler için istinsah ettirilen ve gönderilen mushaftır.

Âyet sayılarındaki ihtilaflara ve nedenlerine geçmeden önce bu konu hakkındaki görüşlerin verilmesi yararlı olacaktır.

1. Âyet Sayıları Hakkındaki Görüşler

1.1. Sahâbîlere Göre Âyet Sayıları

İslamî ilimlerin hepsinde olduğu gibi özellikle Kur'ân ilimlerinde sahabe kendilerine müracaat edilen ilk kaynak olmuştur. Onlar Hz. Peygamber devrinde yaşadıkları için olayların gelişimine şahit olmuşlar bu sayede ayrı bir konumda değerlendirilmişlerdir. Sahâbîler Kur'ân ile ilgili açıklamaları peygamberden işitmek suretiyle yapmışlar fakat peygamberin irtihalinden sonra Kur'ân-ı anlamada farklı görüşler de belirtmişlerdir. Kur'ân ilimlerinde Hz. Ali (öl. 40/661), Abdullah İbn Mes'ud (öl. 32/652), Ubey b. Ka'b (öl. 33/654) ve Abdullah İbn Abbas (öl. 68/687) şöhret sahibi olanlarındandır.¹⁶

Vahiy kâtiplerinden ve Kur'ân bilgisiyle sahâbîler arasında ayrı bir yere sahip olan Hz. Ali (r.a.) geniş bilgi birikimiyle kabul edilen bir ilim otoritesidir. Ona göre âyetlerin sayısı 6236'dır.¹⁷

¹⁴ Mehmet Emin Maşalı, *Kur'ân Tarihi* (Ankara: Otto Yay., 2015), 74-76.

¹⁵ Dâni, *Beyân*, 76-78.

¹⁶ Ebû Abdillâh Muhammed İbn Sa'd, *Kitâbü't-tabakâti'l-kebîr*, nşr. Ali Muhammed Amr (Kahire: Mektebetü'l-Hancı, 2001), 2/292-297; Şemsüddîn Ebî Abdillâh Muhammed b. Ahmed ez-Zehbî, *Tezkiretü'l-huffâz* (Haydarabat: Dâiretü'l-Ma'arif, 1958), 1/40.

¹⁷ İbrâhim b. Ömer el-Ca'berî, *Husnü'l-meded fi fenni'l-aded*, thk. Cemal b. Seyyid Rıfâ'î eş-Şâyib (Mısır: Mektebetü evlâdü'ş-şeyhi li't-türâsi, 2005), 30.

Hız. Peygamber'in yanından hiç ayrılmayan ve gelen vahyi günü gününe takip ederek yazmış olan özel Mushaf sahibi Abdullah b. Mes'ûd'a göre âyetlerin sayısı 6218'dir.¹⁸

"Seyyidü'l-Kurrâ", "Seyyidü'l-Ensâr" gibi lakaplara sahip Kur'ân bilgisi ve birikimiyle tanınan Ubey b. Ka'b âyetlerin sayısını 6210 olarak belirtmiştir.¹⁹

Tefsir ilminde otorite, Kur'ân'ın inceliklerini bilen ve hemen hemen her âyet hakkında yapmış olduğu farklı rivâyetlerle "Tercümânü'l-Kur'ân" diye anılan Abdullah İbn Abbas'a göre âyetlerin sayısı 6216'dır.²⁰

1.2. Tâbiîne Göre Âyet Sayıları

Ashâbın ardından gelip din ve şeriat konusunda onların izinden gittikleri için tâbiîn olarak zikredilen nesil, sahâbeyi görmüş ve kendilerinden ilim ve feyz almışlardır. Bu sebeple islamî ilimlerde sahâbeden sonra görüşleri dikkate alınmış birçok tâbiîn vardır.²¹

Bunlardan bazılarının âyet sayıları hakkındaki görüşleri şöyledir: Sa'id b. Cübeyr (öl. 95/714) 6216, Muhammed İbn Sîrîn (öl. 110/729) 6216, Atâ İbn Ebî Rebâh (öl. 115/732) 6177, Humeyd et-Tavîl (öl. 142/759) 6212' dir.²²

1.3. Kıraat İmamlarına Göre Âyet Sayıları

İlk üç asırda kıraat çalışmaları daha çok Mekke, Medîne, Kûfe, Basra ve Şam'da yoğunlaşmıştır. Kurrâ'dan bazıları buldukları beldelerde daha meşhur olmuşlar bu sebeple beldelerin anılmasıyla onlar akla gelmiştir.²³

Medîne, Mekke, Basra, Şam, Kûfe öne çıkarken Medîneliler, Medeniyü'l-Evvel ve Medeniyü'l-Ahîr olarak iki kısımda değerlendirilmiştir. Ayrıca Medîne denilince Medeniyü'l-Evvel, Medeniyü'l-Ahîr; Hicaz denilince Medîne ve Mekke; Irak denilince Basra ve Kûfe; Haremîyyi denilince Medîne ve Mekke; Şam denilince de Dımeşk ve Hımsıyyi anlaşılmalıdır. Ca'berî ise "Hımsıyyi" ayrı bir ekol olarak kabul etmiştir.²⁴

¹⁸ Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 30.

¹⁹ Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 30.

²⁰ Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 30.

²¹ Muhammed Hüseyin ez-Zehbî, *et-Tefsîr ve'l-müfessirîn* (Mısır: Mektebet'ü Vehbe, 2000), 1/76; Zürcânî, *Menâhil*, 2/19.

²² Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 30.

²³ Abdurrahman Çetin, *Yedi Harf ve Kıraatlar* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2013), 237-255; Abdülhamit Bırışık, *Kıraat İlmî ve Tarihi* (Bursa: Emin Yay., 2014), 74.

²⁴ Şurayh b. Yezid el-Hımsî el-Hadramî' ye (öl. 203/818) dayandırılır. Ca'berî dışındakiler "Dımeşk" ile "Hımsıyyi" ayırmayıp "Şam" diye isimlendirmektedir. Bk. Dâni, *Beyân*, 79-82; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 27-29.

1.3.1. Medînelilerin Âyet Sayıları Hakkındaki Görüşleri

Medînelilerden gelen rivâyetlerde aynı iki kişiden, iki ayrı rivâyet ve farklı sayılar verilmiştir. Bu rivâyetlerde sahabenin ismi belirtilmemiştir.²⁵

1.3.1.1. Medeniyyü'l-Evvel'e Göre Âyet Sayıları

Medîne Kıraat imamı Nâfi' b. Abdurrahman b. Ebû Nuaym el-Leysi, Ebû Ca'fer Yezîd b. el-Ka'ka'dan ve Şeybe b. Nasah'tan 6217 sayısı gelmiştir.²⁶

1.3.1.2. Medeniyyü'l-Ahîr'e Göre Âyet Sayıları

İki ayrı sayı belirtilmiştir. İsmâil b. Ca'fer el-Medenî, İsâ b. Mînâ b. Verdân, Süleyman b. Müslim b. Cemmâz, Ebû Ca'fer ve Şeybe'den 6214 ve Ebû Ca'fer'den 6210 sayısı rivâyet edilmiştir.²⁷

1.3.2. Mekkelilerin Âyet Sayıları Hakkındaki Görüşleri

Kıraat imamı Abdullah b. Kesîr b. Amr ed-Dârî'den, o da Abdullah b. Abbas ve Ubey b. Ka'b'dan rivâyetle Mekkeliler âyet sayılarını 6219 şeklinde kabul etmişlerdir.²⁸

1.3.3. Basralıların Âyet Sayıları Hakkındaki Görüşleri

Basralılar Âsım b. Ebi's-Sabbâh el-Cühderî'den rivâyet ederek âyet sayısını 6205 olarak belirtmelerine rağmen Eyyub b. el-Mütevekkil ve Ya'kub b. el-Hadramî den rivâyetle 6204 sayısı da ifade edilmiştir. Yine Osman b. Sa'id'den Medeniyyü'l-Evvel'in kabul ettiği sayı olan 6217'yi de rivâyet edilmiştir. Basralılardan üç ayrı görüş bildirilmiştir.²⁹

1.3.4. Kûfelilerin Âyet Sayıları Hakkındaki Görüşleri

Kûfelilere göre Kur'ân'ın âyet sayısı 6236'dır. Bu sayıyı Kıraat imamı Hamza b. ez-Zeyyât, İbn Ebû Leylâ'dan, o da Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den, o da Ali b. Ebû Tâlib'den rivâyet etmiştir. Bu rivâyete bakınca kabul edilen bu sayının Hz. Ali'ye ait olduğu ortaya çıkmaktadır. Yine aynı sayıyı Kisâi, Süleyman b. İsâ ve başkaları Hamza'dan rivâyet etmiştir. Ayrıca Basralıların kabul ettiği sayı Kıraat imamı Âsım b. Ebû'n-Necûd Behdele tarafından da nakledilmiştir. Ayrıca Kûfeliler Medeniyyü'l-Evvel'in görüşü olarak rivâyet edilen 6217 sayısını da kabul etmişlerdir.³⁰

²⁵ Hasan Keskin, "Ayetlerin Sayısı Hakkındaki İhtilaf Nedenleri", *Cumhûriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/2 (2009), 58.

²⁶ Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 29-30.

²⁷ Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 29-30.

²⁸ Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 29-30.

²⁹ Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 29-30.

³⁰ Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 29-30.

1.3.5. Şamlıların Âyet Sayıları Hakkındaki Görüşleri

Şamlıların Eyyub b. Temîm el-Kârî, Yahya b. Hâris ez-Zimmârî'den merfûan rivâyet ederek Kur'ân'ın âyet sayısını 6220 olarak belirtmişlerdir. Bu rivâyet kıraat imamı Abdullah b. Âmir b. Yezid el-Yahsûbî' den de yapılmıştır. Bir başka rivâyette ise 6225 sayısı vardır.³¹

2. Âyet Sayılarında Farklılığı Oluşturan Sebepler

Yukarıdaki verdiğimiz bilgiler neticesinde âyet sayıları hakkındaki görüşlerin farklı olduğu görülmüştür. Âyet sayılarındaki farklılığı oluşturan bir takım sebepler İslam âlimleri tarafından ortaya konulmuştur. Şimdi biz bunları başlıklar halinde ele alarak Kur'ân'ın âyet sayısı hakkındaki görüşlerin farklı olma sebeplerini göstermeye çalışacağız.

2.1. Hz. Peygamber'in Âyet Başlarında Durması veya Âyeti Vaslederek Okuması

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) namaz kıldırırken, Kur'ân öğretirken veya günlük hayatta meydana gelen olaylarda âyetlerle ilgili açıklama yaparken yapmış olduğu tilâvetler âyet sayılarındaki ihtilafın temel nedenlerinden biri sayılabilir. Bununla ilgili Suyûtî "*Selefin, âyetlerin sayısı hakkında ihtilaf sebebi, Rasûlullah'ın tevkiî olarak âyet başlarında durmasıdır. Âyetin yeri tam olarak öğrenilince Hz. Peygamber vakfetmeden de okuyordu. Daha sonra bu âyeti ilk defa böyle duyan onun fâsıla olmadığını zannedirdi.*" şeklinde açıklamada bulunmuştur.³²

Âyet sayılarıyla ilgili farklı görüşlerin ana sebebi olarak görülen bu duruma göre, Hz. Peygamber Kur'ân öğretirken vakfedilecek yerleri de öğretiyordu.³³ Daha sonra ashâbın âyet yerlerini öğrendiğine kanaat getirince, mananın tamamlanmasını gözeterek veya başka bir sebeple birbirinin devamı olarak görülen âyetleri vaslederek okuyordu. Bu duruma şahit olan sahabeden bazıları birkaç âyetin birleştirilmesiyle yapılan bu uygulamayı tek âyet zannediyordu. Bunun neticesinde de rivâyetlerde farklı farklı rakamlar bildirilmiş oluyordu.³⁴

2.2. Bismelenin Müstakil Bir Âyet Sayılıp Sayılmaması

Sûrelerin başlarında bulunan besmelelerin müstakil bir âyet sayılıp sayılmaması konusundaki tartışmalar âyetlerin sayısı ile ilgili farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Mushaflarda yazılı olan besmeleleri ikiye ayırabiliriz: Birincisi, Neml sûresinin 30. âyetindeki besmeledir ki, bununla ilgili âyet olduğu hususunda icmâ vardır ve Kur'ân'dan olduğuna hiç şüphe

³¹ Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 29-30.

³² Celaluddin es- Suyûtî, *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, 2016), 352.

³³ Nihat Temel, *Kur'ân Kıraatında Vakf ve İbtidâ* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., 2016), 42-43.

³⁴ Zürcânî, *Menâhil*, 1/344; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 32-33.

yoktur.³⁵ İkincisi, sûre başlarında yazılan ve her bir sûreyi diğerinden ayıran bismelenin, başında bulunduğu sûrenin müstakil bir âyeti mi? yoksa bütün sûrelere başlarken okunan tek bir Kur'ân âyeti mi? olduğu konusu tartışmalıdır.³⁶

Şâfililere göre, sûre başlarındaki besmeleler o sûreden bir âyettir. Hanefîlere göre besmeleler Kur'ân'dan bir âyettir fakat sûrelerin başında bulunan besmeleler, bulunduğu sûreden ayrı, başlı başına birer âyettir. Bunlar sûreleri ayırmak için inzal edilmiştir. Mâlikîlere göre de sûrelerin başındaki besmeleler Kur'ân'dan bir âyet olmadığı gibi sûrenin müstakil bir âyeti de değildir.³⁷

Mekke ve Kûfe kıraat imamlarına göre sûre başlarındaki besmele hem Fâtihâ sûresinden hem de diğer bir sûreden müstakil bir âyettir ve bu da âyet sayılarını sayarken 113 âyet-i kerîme ilave demektir. Medîne, Basra ve Şam kıraat imamlarına göre besmele ne Fâtihâ Sûresinin ne de diğer sûrelerin başında müstakil bir âyettir.³⁸

Meşhur kıraat imamları da Tevbe sûresi haricindeki tüm sûrelere besmele ile başlanacağı konusunda ittifak etmişlerdir.³⁹ Bir sûreden diğer bir sûreye geçişte bismelenin okunup okunmayacağı konusu tartışmalıdır. Hamza ve Halefû'l-Âşir hariç bütün imamlar besmeleyi okumuşlar. Bununla beraber Verş, Ebû Amr, İbn Âmir ve Ya'kub iki sûre arasında besmele ile okudukları gibi besmelesiz de okumuşlardır.⁴⁰ İstiâze ve besmele konusu kıraat ilminin usûl konularındandır.

2.3. Hurûf-ı Mukattaa ile İlgili İhtilaflar

Bazı sûrelerin başında bulunan hece harflerine Hurûf-u Mukattaa denir. Harf kelimesinin çoğulu olan "Hurûf" ve ayrılmış kesilmiş anlamına gelen "Mukattaa" kelimelerinin bir araya gelmesiyle meydana gelen bir terkiptir. Bu harfler, tek tek kendi isimleriyle okunmaları, bağımsız ve ayrı harfler olmaları sebebiyle böyle adlandırılmıştır. Ayrıca bu harfler; "Evâilî's-Süver", "Fevâtihu's-Süver" ve "Hurûf-u Mübheme" diye de isimlendirilmişlerdir.⁴¹

³⁵ Ebü Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Cami' li Ahkami'l-Kur'ân* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 2006), 1/144.

³⁶ Muhammed Tahir İbn Âşur, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr* (Tunus: Dâru't-Tûnusiyye, , 1984), 1/138.

³⁷ İbnü'l-Cezerî, *Neşr*, 1/210; Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Tefsîru Âyâtî'l-Ahkâm* (Dimeşk: Mektebetü'l-Ğazzâlî, 1980), 1/47.

³⁸ Ebü'l-Berâkât Abdullah b. Mahmut en-Nesefî, *Medârikü't-Tenzîl ve Hakâikü't-Te'vîl* (Beirut: Dâru'l-kelimi't-Tayyib, 1998), 1/25-26.

³⁹ Abdurrahman Çetin, *Kur'ân Okuma Esasları* (Bursa: Emin Yay., 2017), 461.

⁴⁰ Hamid b. Abdülfettah el-Pâlûvî, *Zübdetü'l-İrfân* (İstanbul: Âsitâne Yay., ts.), 44.

⁴¹ Zeki Duman - Mustafa Altındağ, "Hurûf-ı Mukattaa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 1998), 18/401.

Bu harfler Kur'ân-ı Kerim'de 29 sûrenin başında yer almıştır.⁴² Sûre başlarında bulunan 14 ayrı harf olup 13 ayrı tarzdadır. Bu harflerin bir kısmı sadece bir olmasına rağmen, bir kısmı iki, bir kısmı üç, bir kısmı dört, bir kısmı da beş harften meydana gelmiştir.

Hurûf-u Mukattaa'nın tam bir âyet olup olmadığı konusu ihtilaflıdır. Zemaşşerî, bu harflerin tam bir âyet olup olmaması meselesinin kıyâsî olmayıp tevkîfî olduğu kanaatindedir.⁴³ Bu konuda ki ağırlıklı görüş, müstakil âyet değil, takip eden âyetin bir parçası olduğu şeklindedir.⁴⁴ Kûfelilere göre altı sûrenin başında bulunan (الم), altı sûrede (حم), iki sûrede (طسم) ve (طه, يس, حم عسق,) (طس, المر, الر, ق, ن, ص) başlı başına bir âyet kabul edilirken, (كهيحص, المص) müstakil bir âyet sayılmamıştır. Basralılar ise Hurûf-u Mukattaa'ların hiç birisini müstakil bir âyet kabul etmemişlerdir.⁴⁵

2.4. Bazı Âyetlerin Birden Fazla Âyet Sayılması

Elimizde bulunan Mushaflarda tek âyet olarak yer alan bazı âyetlerin, bir kısım ulemâya göre birden fazla âyet sayılması, âyetlerin sayısı ile ilgili ihtilafın diğer bir nedenidir. Bu durumla ilgili “Sûrelerde Âyet Sayıları ve İhtilaf Edilen Âyetler” başlığı altında detaylı bilgi verilecektir.

2.5. Birden Fazla Âyetin Bir Âyet Sayılması

Mevcut mushaflarda, müstakil olarak yer alan bazı âyetlerin, bir kısım ulemâya göre birleştirilerek tek âyet sayılması, âyetlerin sayısı ile ilgili ihtilafın diğer bir nedenidir. Bu durumu gösteren pek çok örneğe bir sonraki başlık altında yer vereceğiz.

3. Sûrelerin Âyet Sayıları ve İhtilaf Edilen Âyetler

Kur'ân-ı Kerim'deki tertip esasına göre her bir sûrenin âyet sayısı ve ihtilaf edilen âyetler hakkındaki değerlendirmeleri bu başlık altında sunacağız. Konuyla ilgili en eski ve temel kaynak olarak kabul edilen Ebû Amr ed-Dânî'nin “*el-Beyân fî Âddi Âyi'l-Kur'ân*”ı ve Ca'berî'nin “*Husnü'l-Meded fî Fenni'l-Aded*” isimli eserlerini dikkate alacağız. Ayrıca âyet sayılarıyla ilgili yazılmış bazı eserlerden de yararlanarak sûrelerin âyet sayılarını ve ihtilaf edilen âyetlerini açıklayacağız.

⁴² Bu sûreler şunlardır: el-Bakara, Âli imrân, el-Ârâf, Yunus, Hüd, Yûsuf, er-Râd, İbrâhim, el-Hicr, Meryem, Tâhâ, eş-Şuârâ, en-Neml, el-Kasas, el-Ankebut, er-Rum, Lokman, es-Secde, Yâsîn, Sâd, el-Mü'min, Fussilet, eş-Şûrâ, ez-Zuhruf, ed-Duhân, el-Câsiye, el-Ahkâf, Kâf, el-Kalem.

⁴³ Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer ez-Zemaşşerî, *el-Keşşâf an hakâiki't-tenzil ve uyüni'l-ekavil fi vücûhi't-te'vil* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2009), 35.

⁴⁴ İbn Âşur, *Tefsîru't-tahrîr*, 1/218.

⁴⁵ Zerkeşî, *Burhân*, 1/170-171; Ebu'l Fadl Muhammed el-Âlûsî, *Rûhu'l-meânî fî tefsîri'l-Kur'ân-ı'l-azîmi ve's-seb'ül-mesânî* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî), 1/105.

3.1. Fâtîha

Fâtîhâ sûresinin 7 âyet olduğu hususunda icmâ vardır. 2 âyet hakkında ise müstakil âyet olup olmamalarıyla ilgili ihtilaf vardır.⁴⁶

Kûfe ve Mekke ehli bu sûredeki besmeleyi müstakil âyet olarak kabul ederken, 7. âyetteki (صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ) ifadesini müstakil âyet olarak kabul etmemiştir.

Medîne, Şam ve Basralılar ise bu görüşe muhalif olarak Besmeleyi müstakil âyet olarak kabul etmeyip, (صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ) üzerinde vakf yaparak bu kısmı müstakil bir âyet olarak kabul etmiştir.

3.2. Bakara

Genel olarak Bakara Sûresi hakkında Basra ehli 287, Kûfe ehli 286, Şam, Mekke ve Medîneliler ise 285 sayılarını belirtmişlerdir. Bakara Sûresinin âyet sayılarıyla ilgili olarak 11 âyette ihtilaf vardır.⁴⁷

1-(الْمَ-) [2/1], Sûrenin başındaki Mukattaa harfini sadece Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir. Konu hakkındaki ihtilaf sebeplerinden biri de bu harflerin müstakil âyet sayılıp sayılmamasıydı.

2-(وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) [2/10] Şam ehli bu kısmı müstakil bir âyet kabul etmiştir.

3-(إِنَّمَا نَحْنُ مُصَلِّحُونَ) [2/11], Şam ehli dışındakiler müstakil âyet kabul etmişlerdir.

4-(إِلَّا خَائِفِينَ) [2/114], Yalnız Basra ehline göre âyet kabul edilmiştir.

5-(وَاتَّقُوا يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ) [2/197], Medeniyyü'l-Evvel ve Mekke ehli haricindekiler bu kısmı müstakil bir âyet kabul etmiştir.

6-(فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن خَلْقٍ) [2/200], Medeniyyü'l-Ahîr hariç diğerleri müstakil âyet kabul eder.

7-(مَادَا يُنْفِقُونَ) [2/215], Medeniyyü'l-Evvel ve Mekke ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

8-(لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) [2/219], Kûfe, Şam ve Medeniyyü'l-Ahîr âyet kabul etmiş, diğerleri önceki âyetin sonu olarak görmüşlerdir.

9-(إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَّعْرُوفًا) [2/235], sadece Basra ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

⁴⁶ Dâni, *Beyân*, 139; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 52; Ebu'l-Ferec Abdurrahman İbnü'l-Cevzi, *Funûnu'l-efnân fî acâibi Ulumi'l-Kur'ân*, thk. Salah b. Fethi Helal (Beyrut: Müessesetü'l-Kütübü's-Segâfiyye, 2001), 122; Ahmed b. Muhammed el-Bennâ ed-Dimyâtî, *İthâfû füzalâi'l-beşer bi'l-kirââti'l-erbeati aşer*, thk. Şaban Muhammed İsmail (Beyrut: Dâr-u İbn Hazm, 2010), 2/537-539.

⁴⁷ Ca'berî'ye göre Bakara Sûresi'nde on üç âyette ihtilaf vardır. Ayrıca Ca'berî, ihtilafı olan 200. âyeti de vermemiştir. Bk. Dâni, *Beyân*, 139; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 53.

10- ﴿الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾- [2/255], Mekkeliler, Medeniyyü'l-Ahîr ve Basra ehli müstakil âyet kabul etmişlerdir.⁴⁸

11- ﴿مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾- [2/257], Medeniyyü'l-Evvel müstakil âyet kabul eder.

3.3. Âl-i İmrân

Âl-i İmrân sûresinin 200 âyet olduğu hususunda icmâ vardır. 7 âyette ise ihtilaf vardır.⁴⁹

1- ﴿الْم﴾, [3/1], Bakara Sûresinin başında olduğu gibi burada da sadece Kûfe ehli müstakil âyet olarak değerlendirmiştir.

2- ﴿نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ﴾, [3/3], Şam ehli haricindekiler müstakil âyet kabul etmişlerdir.

3- ﴿مَنْ قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ﴾, [3/4], Kûfe ehli haricindekiler müstakil âyet kabul etmişlerdir.

4- ﴿وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ﴾, [3/48], bu kısmı sadece Kûfeliler müstakil âyet kabul etmiştir.

5- ﴿وَرَسُولًا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾, [3/49], Basra ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

6- ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾, [3/92], Şamlılar, Mekkeliler ve Medeniyyü'l-Ahîr müstakil âyet kabul etmiştir.

7- ﴿فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مِّمَّا إِبْرَاهِيمَ﴾, [3/97], Şam ehli ve Medeniyyü'l-Evvel müstakil âyet olarak kabul ederler.

3.4. Nisâ

Bu sûrenin toplam âyet sayısı hakkında ihtilaf vardır. Nisâ Sûresi Mekke, Medîne ve Basra ehline göre 175, Kûfe ehline göre 176, Şam ehline göre ise 177 âyettir. 2 âyette ihtilaf söz konusudur.⁵⁰

1- ﴿الْم تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يَتَنَزَّوْنَ الصَّلَاةَ وَيُرِيدُونَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ﴾, [4/44], Kûfe ve Şam ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

2- ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾, [4/173], Şam ehlinin bu sûrenin toplam âyet sayısını 177 olarak kabul etmesinin sebebi bu kısmı âyet saymasıdır.

⁴⁸ Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed es-Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ ve kemâlî'l-ikrâ*, thk. Ali Hüseyin el-Bevvâb (Mısır: Mektebetü't-Türâsî, 1987), 1/200.

⁴⁹ Dâni, *Beyân*, 143; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 56; Abdulfettah el-Kâdi, *Mürşidü'l-hullân ilâ ma'rifeti âddi âyi'l-Kur'ân*, nşr. Abdurrazzak Ali İbrahim Musa (Beyrut: Mektebetü Asriyye, 1989), 62-65.

⁵⁰ Dâni, *Beyân*, 146; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 59.

3.5. Mâide

Mâide sûresi Kûfelilere göre 120, Mekke, Medîne ve Şam ehline göre 122, Basralılara göre ise 123 âyettir. 3 âyette ihtilaf vardır.⁵¹

1- ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ﴾- [5/1], sadece Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmemiş, diğerleri tam âyet olarak değerlendirmiştir.

2- ﴿وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ﴾- [5/15], Kûfelilerin dışındakiler müstakil âyet kabul etmiştir.

3- ﴿فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَآتِكُمْ غَالِبُونَ﴾- [5/23], Basra ehli haricindekiler müstakil âyet kabul etmemiştir. Basralıların toplam sayıyı 123 kabul etmesinin sebebi de bu kısmı müstakil âyet saymalarıdır.

3.6. En'âm

En'âm sûresi Kûfe ehline göre 165 iken Basra ve Şam ehline göre 166, Mekke ve Medînelilere göre ise de 167 âyettir. Toplam 4 âyette ihtilaf vardır.⁵²

1- ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾- [6/1], Mekke ve Medîne ehline göre müstakil âyettir.

2- ﴿وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ﴾- [6/66], sadece Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3- ﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ﴾- [6/73], Kûfe ehli haricindekiler müstakil âyet kabul etmiştir.

4- ﴿قُلْ إِنِّي هَدَيْتَنِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾- [6/161], Kûfe ehli haricindekiler müstakil âyet kabul etmiştir.

3.7. A'râf

A'râf sûresi Kûfe, Medîne ve Mekke ehline göre 206, Basra ve Şam ehline göre 205 âyettir. 5 âyette ise ihtilaf vardır.⁵³

1- ﴿الْمِصْنَ﴾, [7/1], daha önce olduğu gibi bu harfleri sadece Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

2- ﴿قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾- [7/29], Basra ve Şam ehline göre müstakil âyettir.

3- ﴿كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ﴾- [7/29], Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

4- ﴿قَالَتْ أَحْرَيْتُهُمْ لِأَوْلِيئِهِمْ رَبَّنَا هُوَ لَأَءِضَلُّونَا فَآتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ﴾- [7/38], Mekke ve Medîne ehli tam bir âyet kabul etmiştir.

⁵¹ Dâni, *Beyân*, 149; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 61.

⁵² Dâni, *Beyân*, 151; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 63; İbnü'l-Cevzî, *Funûnu'l-efân*, 124.

⁵³ Dâni, *Beyân*, 155; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 65; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/202.

5- (وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ) [7/137], Mekke ve Medîne ehli müstakil âyet olarak değerlendirir.

3.8. Enfâl

Enfâl Sûresi Kûfelilere göre 75 âyet, Mekke, Medîne ve Basra ehline göre 76 ve Şam ehline göre de 77 âyettir. 3 âyette ihtilaf vardır.⁵⁴

1- (فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ) [8/36], bu kısmı Basra ve Şam ehli müstakil âyet saymıştır.

2- (وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِاحْتِلَافِئْتُمْ فِي الْمِيْعَادِ وَلَكِن لِّيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا) [8/42], Mekke, Medîne, Şam ve Basra ehli müstakil âyet kabul etmiştir. Kûfelilere göre müstakil âyet değildir.

3- (وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ) [8/62], Mekkeliler, Medîneliler, Şam ve Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3.9. Tevbe

Tevbe Sûresi Kûfe ehline göre 129 âyet, diğerlerine göre 130 âyetten ibarettir. 3 âyette ise ihtilaf vardır.⁵⁵

1- (وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ) [9/3], Yalnız Basra ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

2- (إِلَّا تَنْفَرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا) [9/39], Yalnız Şam ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3- (أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ) [9/70], Mekke ve Medîne ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3.10. Yûnus

Yûnus Sûresi Şam ehline göre 110 âyet, diğerlerine göre 109 âyettir. 3 âyette ihtilaf vardır.⁵⁶

1- (ووظنُّوا أَنَّهُمْ أَحْيَطُ بِهُمَّ دَعَاؤِ اللَّهِ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ) [10/22], Şam ehline göre bu kısım müstakil âyettir. Onlara göre bu sûrenin âyet sayısının 110 olması da bu görüşleri sebebiyledir.

2- (دَعَاؤِ اللَّهِ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنِ اتَّخَذْتَنَا مِنْ هَٰذِهِ لَنُكَوِّنَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ) [10/22], Şam ehli haricindekiler müstakil âyet kabul etmişlerdir.

⁵⁴ Dâni, *Beyân*, 158; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 68.

⁵⁵ Ca'berî'ye göre beş âyette ihtilaf vardır. Yukarıdaki üç âyetle beraber ihtilaflı olan iki âyet şöyledir: *et-Tevbe* 9/3, Basra ehli ikinci bir rivâyetle müstakil âyet kabul etmedi. *et-Tevbe* 9/36, Hımsîyyi müstakil âyet kabul etti. Bk. Dâni, *Beyân*, 160; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 70; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/203.

⁵⁶ Dâni, *Beyân*, 163; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 72; Kâdî, *Mürşidü'l-hullân*, 82-83.

3- ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ﴾- [10/57], sadece Şam ehli müstakil âyet saymıştır.

3.11. Hûd

Hûd sûresi Kûfe ehline göre 123 âyet, Medeniyyü'l-Evvel ve Şam ehline göre 122, Medeniyyü'l-Ahîr, Mekke ve Basra ehline göre 121 âyettir. Bu sûrenin 7 âyetinde ihtilaf vardır.⁵⁷

1- ﴿قَالَ إِنِّي أَنشِئُ اللَّهُ وَاتَّبَعُوا آتِي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ﴾- [11/54], Kûfe ehline göre müstakil âyet ama diğerlerine göre müstakil âyet değildir.

2- ﴿فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ وَجَاءَتْهُ الْبَشَرَىٰ يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ﴾- [11/74], Basra ehli dışındakiler müstakil âyet kabul etmiştir.

3- ﴿فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَابًا مِّن سَافِلٍ﴾- [11/82], bu kısmı Mekkeliler ve Medeniyyü'l-Ahîr müstakil âyet kabul etmiştir.

4- ﴿فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَابًا مِّن سَافِلٍ مُّضَوْدٍ﴾- [11/82], Mekke ehli ve Medeniyyü'l-Ahîr haricindekiler müstakil âyet kabul etmişlerdir. Sadece bu iki grup âyet saymıştır.

5- ﴿تَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾- [11/86], Mekke ve Medîneliler müstakil âyet olarak değerlendirmiştir.

6- ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ﴾- [11/118], Kûfe, Basra ve Şam ehli müstakil âyet sayar

7- ﴿وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ اْعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَامِلُونَ﴾- [11/121], Mekkeliler ve Medeniyyü'l-Ahîr haricindekiler müstakil âyet kabul etmişlerdir.

3.12. Ra'd

Ra'd Sûresi Kûfe ehline göre 43, Mekke ve Medînelilere göre 44, Basra ehline göre 45 ve Şam ehline göre ise 47 âyettir. Toplam 5 âyette ihtilaf vardır.⁵⁸

1- ﴿وَإِنْ تَعَجَّبَ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ أَءِذَا كُنَّا تُرَابًا أِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾- [13/5], Mekke, Medîne, Basra ve Şam âlimleri müstakil âyet kabul etmişlerdir.

2- ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ﴾- [13/16], Mekke, Medîne, Basra ve Şam ehli müstakil âyet kabul etmişlerdir.

3- ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ﴾- [13/16], yalnız Şamlılar müstakil âyet kabul etmiştir.

4- ﴿أَوَلَيْكَ لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ﴾- [13/18], sadece Şam ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

⁵⁷ Dâni, *Beyân*, 165; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 74; İbnü'l-Cevzi, *Funûnu'l-efnân*, 126-127.

⁵⁸ Ca'berî'ye göre altı âyette ihtilaf vardır. Yukarıdaki beş ayetle beraber diğer âyet şöyledir: ﴿الْحَقُّ وَالْبَاطِلُ﴾- er-Ra'd 13/17, Himsîyyi müstakil âyet kabul etti. Bk. Dâni, *Beyân*, 169; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 78.

5- ﴿وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ﴾ [13/23], Kûfe, Basra ve Şam ehli tam bir âyet saymışlardır.

3.13. İbrâhim

İbrâhim Sûresi hakkında toplam âyet sayısı ile ilgili olarak Kûfeliler 52, Şamlılar 55, Mekkeliler ve Medineliler 54 ve Basralılar 51 sayısını belirtmişlerdir. 7 âyette ihtilaf görülmektedir.⁵⁹

1- ﴿كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ [14/1], bu kısmı Mekkeliler, Medineliler ve Şamlılar müstakil âyet kabul etmişlerdir.

2- ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ [14/5], Mekke, Medîne ve Şam ehli müstakil âyet sayar.

3- ﴿أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبُؤُا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمٌ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودٍ﴾ [14/9], Mekke, Medîne ve Basra ehli müstakil âyet olarak değerlendirir.

4- ﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ [14/19], Kûfe, Şam ehli ve Medeniyyü'l-Evvel müstakil âyet kabul etmişlerdir.

5- ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ﴾ [14/24], Medeniyyü'l-Evvel'e göre müstakil âyettir.

6- ﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ [14/33], Basra ehli hariç diğerleri müstakil âyet kabul etmiştir.

7- ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ﴾ [14/42], sadece Şamlılar müstakil âyet kabul etmiştir.

3.14. İsrâ

İsrâ Sûresi Kûfelilere göre 111 âyet, diğerlerine göre 110 âyettir. 1 âyette ihtilaf gözükmemektedir.⁶⁰

1- ﴿إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا﴾ [17/107], Kûfe ehline göre müstakil âyettir. 111 sayısını belirtmelerinin dayanağı bu kabulleridir.

3.15. Kehf

Kehf Sûresi'nin âyet sayısı hakkında ihtilaflar vardır. Mekke ve Medîne ehli 105 âyet olarak görüş belirtmiştir. Şamlılara göre 106 âyettir. Kûfe ehline göre 110 âyet iken Basralılar 111 âyet olduğunu söylemişlerdir. Toplam 11 âyette ihtilaf vardır.⁶¹

1- ﴿إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ [18/13], Şam ehli hariç diğerleri tam âyet kabul eder.

⁵⁹ Dâni, *Beyân*, 171; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 79; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/200.

⁶⁰ Dâni, *Beyân*, 177; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 83.

⁶¹ Dâni, *Beyân*, 179; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 85.

2- ﴿قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ بِعَدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ﴾, [18/22], sadece Medeniyyü'l-Ahîr müstakil âyet saymıştır.

3- ﴿وَلَا تَقُولَنَّ لِشَايٍءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكُمْ غَدًا﴾, [18/23], Medeniyyü'l-Ahîr hariç diğerleri müstakil âyet kabul etmiştir.

4- ﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زُرْعًا﴾, [18/32], Medeniyyü'l-Evvel ve Mekke ehli hariç diğerleri müstakil âyet olarak değerlendirir.

5- ﴿قَالَ مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا﴾, [18/35], Medeniyyü'l-Ahîr ve Şam ehli haricindekiler müstakil âyet kabul etmiştir.

6- ﴿إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا﴾, [18/84], Medeniyyü'l-Evvel ve Mekkeliler dışındakiler tam âyet kabul eder.

7- ﴿فَاتَّبَعَ سَبَبًا﴾, [18/85], Kûfelilere ve Basralılara göre müstakil âyettir.

8- ﴿وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا﴾, [18/86], Kûfeliler ve Medeniyyü'l-Ahîr haricindekiler müstakil âyet saymıştır.

9- ﴿ثُمَّ اتَّبَعَ سَبَبًا﴾, [18/89], Kûfe ve Basra ehli müstakil âyet kabul eder.

10- ﴿ثُمَّ اتَّبَعَ سَبَبًا﴾, [18/92], Kûfe ve Basra ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

11- ﴿قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا﴾, [18/103], Mekkeliler ve Medîneliler hariç diğerleri müstakil âyet kabul etmiştir.

3.16. Meryem

Meryem Sûresi, Medeniyyü'l-Evvel, Basra, Kûfe ve Şam ehline göre 98 âyet, Medeniyyü'l-Ahîr ve Mekke ehline göre 99 âyettir. 3 âyette ihtilaf söz konusudur.⁶²

1- ﴿كِهِيَعْنَ﴾, [19/1], Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

2- ﴿وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ﴾, [19/41], bu sûrenin toplam âyet sayısını 99 kabul eden Medeniyyü'l-Ahîr ve Mekke ehli müstakil âyet olarak almıştır.

3- ﴿قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا﴾, [19/75], Kûfelilerin haricindekiler müstakil âyet kabul eder.

3.17. Tâhâ

Tâhâ Sûresi Şam ehline göre 140 âyettir. Kûfelilere göre 135 âyet, Mekke ve Medîne ehline göre 134 âyet, Basralılara göre ise 132 âyettir. 21 âyette ihtilaf vardır.⁶³

⁶² Dâni, *Beyân*, 181; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 87; İbnü'l-Cevzi, *Funûnu'l-efnân*, 129-130.

⁶³ Ca'berî'ye göre yirmi dört âyette ihtilaf vardır. Yukarıdaki âyetlerle beraber ihtilafı olan âyetler şöyledir: ﴿يَا سَامِرِيُّ﴾, Tâhâ 20/39, Sadece Himsiyî müstakil âyet kabul etti. Tâhâ 20/95,

- 1- ﴿طه﴾, [20/1], Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir. Bu harflerle ilgili Kûfe ehlinin görüşü müstakil âyet kabul edilmesidir.
- 2- ﴿كَي نُسَبِّحُكَ كَثِيرًا﴾, [20/33], Basra ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.
- 3- ﴿وَنَذْكُرُكَ كَثِيرًا﴾, [20/34], bu âyeti de sadece Basra ehli müstakil âyet saymamıştır.
- 4- ﴿وَالْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي﴾, [20/39], Kûfe ve Basralılar müstakil âyet kabul etmezler.
- 5- ﴿فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ أُمَمِكَ كَيْ تَفَرَّ عَيْبُهَا وَلَا تَحْزَنَ﴾, [20/40], sadece Şam ehlinin görüşüne göre müstakil âyettir.
- 6- ﴿وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا﴾, [20/40], Basra ve Şam ehli müstakil olarak âyet saymıştır.
- 7- ﴿قَالِبَتَّ سِينِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ﴾, [20/40], Şam ehli hariç müstakil âyet kabul edilmez.
- 8- ﴿وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي﴾, [20/41], Kûfe ve Şam ehli müstakil âyet saymıştır.
- 9- ﴿فَأَتَيْنَاهُ فُقُولًا إِنَّا رَسُولًا رَّبِّكَ فَأَرْسَلْنَا مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾, [20/47], Şam ehli müstakil âyet sayarken diğerleri bu görüşe katılmaz.
- 10- ﴿وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ﴾, [20/77], Şamlılar müstakil âyet kabul etmiştir.
- 11- ﴿فَأَتَّبَعْتَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ فَغَشَّيَهُمْ مِنَ اللَّيْلِ مَا عَشَيْتُهُمْ﴾, [20/78], Kûfeliler müstakil âyet kabul etmiş, diğerleri kabul etmemiştir.
- 12- ﴿فَرَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا﴾, [20/86], Medeniyyü'l-Evvel ve Mekke ehline göre müstakil âyettir.
- 13- ﴿قَالَ يَا قَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعَدَاءَ حَسَنًا﴾, [20/86], sadece Medeniyyü'l-Ahîr müstakil âyet kabul etmiştir.
- 14- ﴿فَقَدَفْنَاهَا فَكَذَلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ﴾, [20/87], Medeniyyü'l-Ahîr dışındakiler müstakil âyet kabul eder.
- 15- ﴿فَأَخْرَجَ لَهُمْ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُورًا فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَىٰ﴾, [20/88], Medeniyyü'l-Evvel ve Mekkeliler müstakil âyet kabul etmiştir.
- 16- ﴿فَأَخْرَجَ لَهُمْ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُورًا فَقَالُوا هَذَا إِلَهُكُمْ وَإِلَهُ مُوسَىٰ فَتَنَسَى﴾, [20/88], Medeniyyü'l-Evvel ve Mekke ehli müstakil âyet olarak saymamışlardır.
- 17- ﴿أَفَلَا يَرَوْنَ إِلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا﴾, [20/89], Medeniyyü'l-Ahîr hariç diğerleri müstakil âyet kabul etmemiştir.

Şam ehli hariç diğerleri müstakil âyet kabul etti. حنك، Tâhâ 20/124, Sadece Hımsıyyî müstakil âyet kabul etti. Bk. Dâni, *Bayân*, 183; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 88.

18- ﴿قَالَ يَا هَرُونَ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا﴾ [20/92], sadece Kûfeliler müstakil âyet kabul etmiştir.

19- ﴿فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا﴾ [20/106], Kûfe, Basra ve Şam ehli müstakil âyet olduğu görüşündedirler.

20- ﴿قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى﴾ [20/123], Kûfe ehli dışındakiler müstakil âyet kabul etmiştir.

21- ﴿وَلَا تُمَدِّنْ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ [20/131], Kûfe ehli hariç diğerleri müstakil âyet saymıştır.

3.18. Enbiyâ

Enbiyâ Sûresi Kûfe ehline göre 112 âyet, diğerlerine göre de 111 âyettir. 1 âyette ihtilaf vardır.⁶⁴

1- ﴿قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ﴾ [21/66], Kûfe ehlinin müstakil kabul ettiği âyet budur.

3.19. Hac

Hac Sûresinde toplam 5 âyette ihtilaf vardır. Kûfeliler 78 âyet, Mekke ehli 77 âyet, Medîneliler 76 âyet, Basralılar 75 âyet, Şam ehli 74 âyet kabul eder.⁶⁵

1- ﴿يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَبِيمُ﴾ [22/19], Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

2- ﴿يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ﴾ [22/20], Kûfe ehline göre müstakil âyettir.

3- ﴿وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَتَمُودُ﴾ [22/42], Şamlıların dışındakiler müstakil âyet olarak kabul ederler.

4- ﴿وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ﴾ [22/43], Mekke, Medîne ve Kûfeliler müstakil âyet kabul eder.

5- ﴿مَلَأَ آيَاتِكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ﴾ [22/78], Mekkeliler müstakil âyet kabul etmiştir.

3.20. Mü'minûn

Mü'minûn Sûresi Kûfelilere göre 118, diğerlerine göre 119 âyettir. Bir âyette ihtilaf olmuştur.⁶⁶

1- ﴿ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَارُونَ﴾ [23/45], Kûfe ehli bu kısmı müstakil âyet saymaz, diğerleri ise âyet kabul etmiştir.

⁶⁴ Dâni, *Beyân*, 187; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 90; Kâdî, *Mürşidü'l-hullân*, 711.

⁶⁵ Dâni, *Beyân*, 189; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 92; İbnü'l-Cevzî, *Funûnu'l-efnân*, 1231-13.

⁶⁶ Dâni, *Beyân*, 191; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 94.

3.21. Nûr

Nûr Sûresi'nde 2 âyette ihtilaf edilmiştir. Kûfe, Basra ve Şam ehline göre 64, Mekke ve Medînelilere göre 62 âyettir.⁶⁷

1- (فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ) [24/36], Kûfe, Basra ve Şamlılara göre müstakil âyettir.

2- (يَكَادُ سَنَاطِرُ قَيْدِهِ يَهْبُطُ بِالْأَبْصَارِ) [24/43], Mekkeliler ve Medîne ehli müstakil âyet saymamıştır.

3.22. Şuarâ

Şuarâ Sûresi Kûfe, Şam ve Medeniyyü'l-Evvel'e göre 227 âyet, diğerlerine göre 226 âyettir. Toplamda 4 âyette ihtilaf vardır.⁶⁸

1- (طَسَمَ) [26/1], sadece Kûfe ehli müstakil kabul etmiştir.

2- (إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمْ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْتُمْ تَعْلَمُونَ) [26/49], Mekkeliler, Medîne ehli, Basra ve Şamlılar müstakil âyet kabul etmiştir.

3- (قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ) [26/75], Mekke, Medîne, Kûfe ve Şam ehline göre müstakil âyettir.

4- (وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ) [26/210], Medeniyyü'l-Ahîr ve Mekkelilerin hari-cindekiler müstakil âyet saymışlardır.

3.23. Neml

Neml Sûresinde 2 âyette ihtilaf vardır. Kûfe ehli 93 âyet, Basra ve Şamlılar 94 âyet, Mekke ve Medîne ehli 95 âyet olarak toplam sayıyı belirtmişlerdir.⁶⁹

1- (قَالُوا نَحْنُ أَوْلُوا قُوَّةً وَأُولُوا بَأْسٍ شَدِيدٍ) [27/33], Mekkeliler ve Medîne ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

2- (قَالَ إِنَّهُ صَرَخٌ مُّمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ) [27/44], sadece Kûfe ehli âyet olarak kabul etmemiştir.

3.24. Kasas

Kasas Sûresinin toplam 88 âyet olduğunda ittifak edilmiştir. 2 âyette ihtilaf vardır.⁷⁰

⁶⁷ Ca'berî'ye göre üç âyette ihtilaf söz konusudur. Yukardaki iki âyete ilaveten diğer âyet şudur: Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 96.

⁶⁸ Dâni, *Beyân*, 196; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 98; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/210.

⁶⁹ Dâni, *Beyân*, 199; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 101; İbnü'l-Cevzî, *Funûnu'l-efnân*, 133.

⁷⁰ Ca'berî'ye göre dört âyette ihtilaf vardır. Yukardaki iki âyetle beraber diğer iki âyet şöyledir: el-Kasas 28/33, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etmedi. el-Kasas 28/38, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etti. Dâni, *Beyân*, 199; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 101.

3.28. Secde

Secde Sûresi Basra ehline göre 29 âyet, diğerlerine göre 30 âyettir. 2 âyette ihtilaf edilmiştir.⁷⁴

1- (الْمَ), [32/1], Kûfe ehli müstakil âyet kabul eder.

2- (وَقَالُوا أَعَدَّا ضَلَّلْنَا فِي الْأَرْضِ أَعْنَا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ), [32/10], Mekke, Medîne ve Şam ehli müstakil âyet kabul etmiştir. Basralıların görüşü yoktur.

3.29. Sebe'

Sebe' Sûresi Şam ehline göre 55, diğerlerine göre 54 âyettir. 1 âyet ihtilaf-
lıdır.⁷⁵

1- (لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ), [34/15], sadece Şamlılar müstakil âyet kabul etmiştir.

3.30. Fâtır

Fâtır Sûresinde 7 âyette ihtilaf vardır. Medeniyyü'l-Evvel, Mekke, Basra ve Kûfeliler 45 âyet, diğerleri 46 âyet kabul etmişlerdir.⁷⁶

1- (الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ), [35/7], Basra ve Şam ehline göre müstakil âyettir.

2- (إِن يَشَاءُ يُدْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ), [35/16], Basralılar müstakil âyet kabul etmiştir.

3- (وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ), [35/19], sadece Basra ehli müstakil âyet saymamıştır.

4- (وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ), [35/20], Basra ehli müstakil âyet kabul etmedi.

5- (وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ), [35/22], bu kısmı Şamlılara göre müstakil âyet değildir.

6- (إِنَّ اللَّهَ يُمِصُّكَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا), [35/41], Basralılar âyet saymışlardır.

7- (فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا), [35/43], Medeniyyü'l-Ahîr, Basra ve Şam ehli müstakil âyet saymıştır.

3.31. Yâsîn

Yâsîn Sûresi Kûfelilerce göre 83 âyet, diğerlerince 82 âyet olarak kabul edilmiştir. Sadece 1 âyette ihtilaf olmuştur.⁷⁷

⁷⁴ Dâni, *Beân*, 207; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 107; Kâdi, *Mürşidü'l-hullân*, 136.

⁷⁵ Dâni, *Beân*, 209; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 109.

⁷⁶ Ca'berî'ye göre dokuz âyette ihtilaf edilmiştir: وَلِعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ, Fâtır 35/12, Himsiyyi müstakil âyet kabul etmemiştir. مَا لَا تَدْرِي, Fâtır 35/23, Himsiyyi müstakil âyet kabul etmemiştir. Dâni, *Beân*, 210; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 110.

⁷⁷ Dâni, *Beân*, 211; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 111; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/213.

1- (بِسْمِ), [36/1], Kûfe ehli müstakil âyet kabul ettiği için sûrenin toplam âyet sayısını 83 diğerleri 82 olarak belirtmişlerdir.

3.32. Sâffât

Sâffât Sûresinin toplam âyet sayısını Medeniyyü'l-Evvel ve Basra ehli 181 âyet, diğerleri 182 âyet olarak belirlemişlerdir. 2 âyette ihtilaflıdır.⁷⁸

1- (أَحْسَرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ)-, [37/22], Basralılar hariç diğerleri müstakil âyet kabul etmiştir.

2- (وَإِنْ كَانُوا لَيَقُولُنَّ)-, [37/167], Medeniyyü'l-Evvel hariç diğerleri müstakil âyet kabul etmişlerdir.

3.33. Sâd

Sâd Sûresi, Kûfe ehline göre 88 âyet, Basra ehline göre 85, Mekke, Medîne ve Şamlılara göre 86 âyettir. 3 âyette ihtilaf vardır.⁷⁹

1- (صَ وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ)-, [38/1], Kûfeliler müstakil âyet kabul etmiştir.

2- (وَالشَّيَاطِينِ كُلِّ بِنَاءٍ وَغَوَاصٍ)-, [38/37], Basra ehli dışındakiler müstakil âyet kabul etmiştir.

3- (فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ)-, [38/84], sadece Kûfeliler müstakil âyet saymıştır.

3.34. Zümer

Zümer Sûresi Kûfe ehline göre 75 âyet, Şam ehline göre 73 âyet, Mekke, Medîne ve Basra ehline göre 72 âyettir. Toplamda 7 âyette ihtilaf edilmiştir.⁸⁰

1- (إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ)-, [39/3], Kûfeliler hariç diğerleri müstakil âyet kabul etmiştir.

2- (قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ)-, [39/11], Kûfelilere ve Şam ehline göre müstakil âyettir.

3- (قُلْ اللَّهُ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي)-, [39/14], sadece Kûfeliler müstakil âyet kabul etmiştir.

4- (لَهُمُ الْبَشَرَى فَبَشِّرْ عِبَادَ)-, [39/17], Medeniyyü'l-Evvel ve Mekke ehli müstakil âyet saymamıştır.

5- (تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ)-, [39/20], Medeniyyü'l-Evvel ve Mekkeliler müstakil âyet kabul ederken diğerleri kabul etmemiştir.

⁷⁸ Ca'berî'ye göre dört âyette ihtilaf söz konusudur. Ona göre ihtilaflı olan diğer iki âyet şudur: من كل جانب , es-Sâffât 37/8, Hımsıyyi'ye göre müstakil âyet değildir. دُخْرًا , es-Sâffât 37/9, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etmiştir. Dâni, *Beyân*, 212; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 112.

⁷⁹ Ca'berî'ye göre beş âyette ihtilaf vardır. İhtilaflı olan âyetler şöyledir: صَ : Sâd 38/1, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etmiştir. قُلْ هُوَ نَبِيُّ عَظِيمٍ , Sâd 38/67, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etmemiştir. Dâni, *Beyân*, 214; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 114.

⁸⁰ Dâni, *Beyân*, 216; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 115; Kâdî, *Mürşidü'l-hullân*, 149-151.

6- (وَمَنْ يُضَلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ-) , [39/36], Kûfeliler müstakil âyet kabul etmiştir.

7- (فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ-) , [39/39], Kûfe ehline göre müstakil âyettir.

3.35. Mü'min

Mü'min Sûresi Şam ehline göre 86 âyet, Kûfelilere göre 85 âyet, Mekke ve Medîne ehline göre 84 âyet, Basralılara göre 82 âyettir. 9 âyet ihtilafıdır.⁸¹

1- (حَم-) , [40/1], Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

2- (لِيُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ-) , [40/15], sadece Şam ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.

3- (يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ-) , [40/16], Şam ehli müstakil âyet kabul etmiş diğerleri saymamışlardır.

4- (وَأُنذِرَ هُمْ يَوْمَ الْأَرْفَةِ إِذِ الْقُلُوبِ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاطِمِينَ-) , [40/18], sadece Kûfeliler müstakil âyet kabul etmemiştir.

5- (وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَى وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ-) , [40/53], Medeniyyü'l-Ahîr ve Basra ehli müstakil âyet kabul etmemiş diğerleri ise âyet saymışlardır.

6- (وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ-) , [40/58], Medeniyyü'l-Ahîr ve Şamlılar müstakil âyet saymışlardır.

7- (إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْتَجَبُونَ-) , [40/71], bu kısmı Medeniyyü'l-Ahîr, Kûfe ve Şam ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

8- (فِي الْحَمِيمِ-) , [40/72], Medeniyyü'l-Evvel ve Mekkeliler müstakil âyet kabul etmiştir.

9- (ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ-) , [40/73], Kûfe ve Şam ehline göre müstakil âyettir.

3.36. Fussilet

Fussilet Sûresi Kûfelilere göre 54 âyet, Mekke ve Medînelilere göre 53 âyet, Basra ve Şam ehline göre 52 âyettir. Toplamda 2 âyette ihtilaf vardır.⁸²

1- (حَم-) , [41/1], Kûfeliler müstakil âyet kabul etmiştir.

2- (فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ-) , [41/13], Basra ve Şam ehli müstakil âyetsaymamıştır.

⁸¹ Dâni, *Beyân*, 218; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 117.

⁸² Dâni, *Beyân*, 220; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 119; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/215.

3.37. Şûrâ

Şûrâ Sûresi Kûfe ehline göre 53 âyet, diğerlerine göre 50 âyettir. 3 âyette ihtilaf vardır.⁸³

- 1- (حَمّ) , [42/1], Kûfe ehline müstakil âyet kabul etmiştir.
- 2- (عَسَقَ) , [42/2], Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.
- 3- (وَمَنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ) , [42/32], Kûfelilerce müstakil âyet olarak kabul edilmiştir.

3.38. Zuhruf

Zuhruf Sûresi, Şam ehline göre 88 âyet, diğerlerine göre 89 âyettir. 2 âyette ihtilaf edilmiştir.⁸⁴

- 1- (حَمّ) , [43/1], sadece Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.
- 2- (أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ) , [43/52], bu kısmı Kûfeliler ve Şamlılar müstakil âyet kabul etmemiştir.

3.39. Duhân

Kûfe ehli 59 âyet, Basra ehli 57 âyet, Mekke, Medîne ve Şam ehli 56 âyet olduğunu belirtmiştir. 4 âyette ihtilaf vaki olmuştur.⁸⁵

- 1- (حَمّ) , [44/1], Kûfe ehli müstakil âyet kabul eder.
- 2- (إِنَّ هَؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ) , [44/34], sadece Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.
- 3- (إِنَّ شَجَرَتَ الرَّقُومِ) , [44/43], Medeniyyü'l-Ahîr ve Mekke ehli müstakil âyet saymamıştır.
- 4- (كَالْمُهَلِّ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ) , [44/45], Medeniyyü'l-Evvel ve Şam ehline müstakil âyet kabul edilmemiştir.

3.40. Câsiye

Câsiye Sûresi Kûfe ehline göre 37 âyet, diğerlerine göre 36 âyettir. 1 âyet ihtilaflıdır.⁸⁶

- 1- (حَمّ) , [45/1], Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

⁸³ Ca'berî Basra ehli için toplam âyet sayısını 49 olarak vermiştir. Ca'berî'ye göre dört âyette ihtilaf vardır. *eş-Şûrâ 42/32*, Basra ehli müstakil âyet kabul etmiştir. Dâni, *Beyân*, 221; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 120.

⁸⁴ Dâni, *Beyân*, 223; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 121; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/217.

⁸⁵ Dâni, *Beyân*, 225; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 122.

⁸⁶ Dâni, *Beyân*, 226; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 123.

3.41. Ahkâf

Kûfelilere göre 35 âyet, diğerlerine göre 34 âyettir. 1 âyette ihtilaf vardır.⁸⁷

1- ﴿حَم﴾, [46/1], sadece Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3.42. Muhammed

Muhammed Sûresi Kûfe ehline göre 38, Mekke, Medîne ve Şam ehline göre 39 âyet, Basra ehline göre de 40 âyettir. 2 âyette ihtilaf edilmiştir.⁸⁸

1- ﴿وَأَمَّا فِدَاءٌ حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا﴾, [47/4], Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.

2- ﴿وَأَنْهَارٌ مِنْ حَمْرٍ لَذَّةٌ لِلشَّارِبِينَ﴾, [47/15], Basra ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3.43. Tûr

Tûr Sûresi Medînelilere ve Mekkelilere göre 47 âyet, Basra ehline göre 48 âyet, Kûfe ve Şam ehline göre ise 49 âyettir. 2 âyette ihtilaf olmuştur.⁸⁹

1- ﴿وَالطُّور﴾, [52/1], Mekke ve Medîne ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.

2- ﴿يَوْمَ يُدْعُونَ إِلَى نَارٍ جَهَنَّمَ دَعْوًا﴾, [52/13], Kûfe ve Şam ehline göre müstakil âyet kabul edilmiştir.

3.44. Necm

Bu sûre Kûfe ehline göre 62 âyet, diğerlerine göre ise 61 âyettir. 3 âyette ihtilaf vardır.⁹⁰

1- ﴿وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾, [53/28], Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

2- ﴿فَأَعْرَضَ عَنْ مَنْ تَوَلَّى﴾, [53/29], Şam ehli müstakil âyet saymıştır.

3- ﴿وَلَمْ يَرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾, [53/29], Şam ehli hariç diğerleri bu kısmı müstakil âyet olarak kabul etmiştir.

3.45. Rahmân

Rahmân sûresi Basra ehline göre 76 âyet, Mekke ve Medîne ehline göre 77 âyet, Kûfe ve Şam ehline göre 78 âyettir. Toplamda 5 âyette ihtilaf edilmiştir.⁹¹

⁸⁷ Dâni, *Beyân*, 227; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 124; Kâdî, *Mürşidü'l-hullân*, 162.

⁸⁸ Ca'berî'ye göre yedi âyette ihtilaf vardır. فَضْرَبِ الرَّقَابِ, Muhammed 47/4, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etmiştir. فَشْتُوا الرُّوْاقَ, Muhammed 47/4, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etmiştir. لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ, Muhammed 47/4, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etmiştir. وَيُصَلِّحُ بَالَهُمْ, Muhammed 47/5, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etmemiştir. وَبَيَّنَّتْ أَقْدَامَكُمْ, Muhammed 47/7, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etmemiştir. Dâni, *Beyân*, 228; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 125.

⁸⁹ Dâni, *Beyân*, 233; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 129; İbnü'l-Cevzî, *Funûnu'l-efnân*, 140-141.

⁹⁰ Dâni, *Beyân*, 234; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 130; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/218.

⁹¹ Dâni, *Beyân*, 237; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 132; Kâdî, *Mürşidü'l-hullân*, 169-171.

- 1- (الرَّحْمَنُ) , [55/1], Kûfe ve Şam ehli müstakil âyet saymıştır.
- 2- (خَلَقَ الْإِنْسَانَ) , [55/3], Medîne ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.
- 3- (وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ) , [55/10], sadece Mekke ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.
- 4- (يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّنْ نَّارٍ) , [55/35], Mekkeliler ve Medîneliler müstakil âyet kabul etmiştir.
- 5- (هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمَجْرُمُونَ) , [55/43], Basra ehli hariç, diğerleri müstakil âyet olduğu görüşündedirler.

3.46. Vâkıa

Kûfe ehline göre 96 âyet, Basra ehline göre 97 âyet, diğerlerine göre 99 âyettir. Bu sûrede 14 âyette ihtilaf vardır.⁹²

- 1- (فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ) , [56/8], Kûfe ehli hariç, diğerleri müstakil âyet kabul etmiştir.
- 2- (وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ) , [56/9], Kûfeliler hariç, diğerleri müstakil âyet olarak kabul etmiştir.
- 3- (عَلَى سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ) , [56/15], Basra ve Şam ehline göre müstakil âyet sayılmamıştır.
- 4- (بِأَنْوَابٍ وَأَبْرِيقٍ) , [56/18], Medeniyyü'l-Ahîr ve Mekkeliler müstakil âyet kabul etmiştir.
- 5- (وَوُحُورٍ عَيْنٍ) , [56/22], Medeniyyü'l-Evvel ile Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.
- 6- (لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْتِيهَا) , [56/25], Medeniyyü'l-Evvel ile Mekke ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.
- 7- (وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ) , [56/27], Medeniyyü'l-Ahîr ile Kûfeliler müstakil âyet kabul etmemiştir.
- 8- (إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنثَاءً) , [56/35], Basra ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.
- 9- (وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ) , [56/41], Kûfe ehli müstakil âyet olarak kabul etmemiştir.
- 10- (فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ) , [56/42], sadece Mekke ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.
- 11- (وَكَاثِرًا بِقَوْلُونَ) , [56/47], Mekke ehlinin müstakil âyet kabul etmesine rağmen,

⁹² Ca'berî'ye göre on beş âyette ihtilaf vardır. أو أَبَاؤُنَا الْأَوْلُونَ. el-Vâkıa 56/48, Hımsıyyî, Medeniyyü'l-Ahîr ile Şam ehli müstakil âyet kabul etmemiştir. Dâni, *Be'ân*, 239; Ca'berî, *Husnü'l-med*, 133.

men, diğerleri müstakil olarak kabul etmemiştir.

12- ﴿قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ﴾- [56/49], Medeniyyü'l-Ahîr ile Şam ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.

13- ﴿لَمَجْمُوعُونَ﴾- [56/50], Medeniyyü'l-Ahîr ile Şam ehli müstakil âyet kabul etmiş ancak diğerleri kabul etmemiştir.

14- ﴿فَرُوحٌ وَرَبِحَانٌ﴾- [56/89], Şam ehli müstakil âyet saymıştır.

3.47. Hadîd

Kûfe ve Basralılara göre 29 âyet, diğerlerine göre 28 âyettir. 2 âyette ihtilaf edilmiştir.⁹³

1- ﴿بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ﴾- [57/13], Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

2- ﴿بُرْسُلْنَا وَقَفَيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ﴾- [57/27], sadece Basra ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3.48. Mücâdele

Mücâdele sûresi Medeniyyü'l-Ahîr ile Mekke ehline göre 21 âyet, diğerlerine göre 22 âyettir. 1 âyet ihtilaflıdır.⁹⁴

1- ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ﴾- [58/20], bu kısım Medeniyyü'l-Ahîr ve Mekke ehline göre müstakil âyet değildir.

3.49. Talâk

Bu sûre Basra ehline göre 11 âyet, diğerlerine göre 12 âyettir. 3 âyette ihtilaf vardır.⁹⁵

1- ﴿ذَلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾- [65/2], Şamlılar müstakil âyet kabul etmiştir.

2- ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾- [65/2], Medeniyyü'l-Ahîr, Mekke ve Kûfeliler müstakil âyet saymıştır.

3- ﴿أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ﴾- [65/10], Yalnız Medeniyyü'l-Evvel müstakil âyet kabul etmiştir.

⁹³ Dâni, *Beyân*, 241; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 134.

⁹⁴ Dâni, *Beyân*, 242; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 135.

⁹⁵ Ca'berî'ye göre dört âyette ihtilaf vardır: *أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ*, et-Talâk 65/12, Hımsıyyî müstakil âyet saymıştır. Dâni, *Beyân*, 249; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 137.

3.50. Mülk

Medeniyyü'l-Ahîr ve Mekke ehline göre 31 âyet, diğerlerine göre 30 âyettir. 1 âyette ihtilafıdır.⁹⁶

1- ﴿قَالُوا بَلَىٰ قَدِ جَاءَنَا نَذِيرٌ﴾, [67/9], Medeniyyü'l-Ahîr ile Mekke ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3.51. Hâkka

Hâkka sûresi Basra ve Şamlılara göre 51 âyet, diğerlerine göre 52 âyettir. Toplam 2 âyette ihtilaf vardır.⁹⁷

1- ﴿الْحَاقَّةُ﴾, [69/1], Kûfelilerce müstakil âyettir.

2- ﴿وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ﴾, [69/25], Mekke ile Medîne ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3.52. Meâric

Meâric sûresi Şam ehline göre 43, diğerlerine göre 44 âyettir. 1 âyette ihtilafedilmiştir.⁹⁸

1- ﴿كَانَ مَقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾, [70/4], Şam ehli bu kısmı müstakil âyet kabul etmediği için toplamda sûrenin âyet sayısını 43 olarak belirtmiştir.

3.53. Nûh

Kûfe ehli 28, Basra ve Şam ehli 29, Mekke ve Medîne ehli ise 30 olarak sayı belirtmişlerdir. Bu sûrede 4 âyette ihtilaf etmişlerdir.⁹⁹

1- ﴿وَقَالُوا لَا تَنْزُرُ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَنْزُرُ وَدًّا وَلَا سِوَاءًا﴾, [71/23], Kûfeliler müstakil âyet kabul etmemiştir.

2- ﴿وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا﴾, [71/23], Medeniyyü'l-Ahîr ile Kûfe ehli müstakil âyet saymıştır.

3- ﴿وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا﴾, [71/24], Medeniyyü'l-Evvel ve Mekke ehli müstakil âyet olarak kabul ederler.

4- ﴿مِمَّا خَطَبَاتِهِمْ أُعْرِفُوا فَأَدْجَلُوا نَارًا﴾, [71/25], Kûfe ehli müstakil âyet saymamıştır.

⁹⁶ Dâni, *Beyân*, 251; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 138; İbnü'l-Cevzî, *Funûnu'l-efnân*, 144-145.

⁹⁷ Ca'berî' ye göre üç âyette ihtilaf vardır: *خسبوما*, el-Hâkka 69/7, Hımsıyyî ve bir rivâyette Basra ehli de müstakil âyet kabul etmiştir. Dâni, *Beyân*, 253; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 139; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/222.

⁹⁸ Dâni, *Beyân*, 254; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 140; Kâdî, *Mürşidü'l-hullân*, 188.

⁹⁹ Ca'berî'ye göre beş âyette ihtilaf vardır: *فيهم نورا*, Nûh 71/16, Hımsıyyî müstakil âyet kabul etmiştir. Dâni, *Beyân*, 255; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 141.

3.54. Cin

Bu sûre cumhura göre 28 âyettir. 2 âyet ihtilaflıdır.¹⁰⁰

1- ﴿قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ﴾, [72/22], Mekke ehline göre müstakil âyettir.

2- ﴿وَلَنْ أجدَ مِنْ دُونِهِ مُنْتَحِدًا﴾, [72/22], Mekke ehli hariç, diğerlerince müstakil âyet olarak kabul edilmiştir.

3.55. Müzzemmil

Müzzemmil Sûresi'ni Medeniyyü'l-Ahîr 18 âyet, Basra ehli 19 âyet,¹⁰¹ diğerleri 20 âyet olarak belirtmişler ve toplam 4 âyette ihtilaf etmişlerdir.¹⁰²

1- ﴿يَا أَيُّهَا الْمَرْمِلُ﴾, [73/1], Medeniyyü'l-Evvel, Kûfe ile Şam ehli müstakil âyet kabul etmişlerdir.

2- ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا﴾, [73/15], sadece Mekke ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3- ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا﴾, [73/15], Mekkelilerce müstakil âyet kabul edilmemiştir.

4- ﴿فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا﴾, [73/17], Medeniyyü'l-Ahîr müstakil âyetsaymamıştır.

3.56. Müddessir

Müddessir Sûresi Medeniyyü'l-Ahîr, Mekke ve Şamlılara göre 55, diğerlerine göre 56 âyettir. 2 âyette ihtilaf edilmiştir.¹⁰³

1- ﴿فِي حَنَاتٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾, [74/40], Medeniyyü'l-Ahîr'e göre müstakil âyettir.

2- ﴿عَنِ الْمَجْرِمِينَ﴾, [74/41], Mekke ve Şam ehli müstakil âyet saymamıştır.

3.57. Kiyâme

Kûfe ehline göre 40 âyet, diğerlerine göre 39 âyettir. 1 âyet ihtilaflıdır.¹⁰⁴

1- ﴿لَا تُحْرِكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ﴾, [75/16], Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

¹⁰⁰ Mekke ehlinde başka bir rivâyetle yirmi yedi âyettir. Dâni, *Beyân*, 256; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 141.

¹⁰¹ Mekki de olabilir bu konu ihtilaflıdır. Dâni, *Beyân*, 257; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 142.

¹⁰² Ca'berî on beşinci âyetin son kısmını ihtilaflı âyetler içerisinde göstermemiştir. Bunun yerine şu âyeti vermiştir: *وَحَجِيَّتَا*, el-Müzzemmil 73/12, Hımsıyyî müstakil âyet kabul etmiştir. Dâni, *Beyân*, 257; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 142.

¹⁰³ Dâni, *Beyân*, 258; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 142.

¹⁰⁴ Dâni, *Beyân*, 259; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 143; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/224.

3.58. Nebe'

Medîne, Mekke, Kûfe ve Şam ehline göre 40 âyet, Basra ehline göre 41 âyettir.¹⁰⁵

1- (إِنَّا أَنْزَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا) , [78/40], Basralılar müstakil âyet kabul etmiştir.

3.59. Nâziât

Kûfe ehline göre 46 âyet, diğerlerine göre ise 45 âyettir. 2 âyette ihtilaf vardır.¹⁰⁶

1- (مَتَاعًا لَكُمْ وَ لِأَنْعَامِكُمْ) , [79/33], Basra ve Şam ehli müstakil âyet saymıştır.

2- (فَأَمَّا مَنْ طَغَى) , [79/37], Mekke ile Medîne ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.

3.60. Abese

Abese Sûresi Medeniyyü'l-Ahîr, Mekke ve Kûfelilere göre 42 âyet, Medeniyyü'l-Evvel ve Basralılara göre 41 âyet, Şam ehline göre 40 âyettir. 3 âyette ihtilaf vardır.¹⁰⁷

1- (فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ) , [80/24], Medeniyyü'l-Evvel müstakil âyet kabul etmemiştir.

2- (مَتَاعًا لَكُمْ وَ لِأَنْعَامِكُمْ) , [80/32], Medîne, Mekke ile Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmişlerdir.

3- (فَإِذَا جَاءَتِ الصَّائِحَةُ) , [80/33], Şam ehli müstakil âyet saymamıştır.

3.61. Tekvîr

Medeniyyü'l-Evvel'e göre 28, diğerlerine göre 29 âyettir. 1 âyette ihtilaf vardır.¹⁰⁸

1- (فَأَيْنَ تَذْهُبُونَ) , [81/26], Medeniyyü'l-Evvel müstakil âyet kabul etmemiştir.

3.62. İnşikâk

Basra ve Şam ehline göre 23, Mekke, Medîne ve Kûfe ehline göre 25 âyettir. 2 âyette ihtilaf vardır.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Mekkelilere göre âyet sayısı ١٤'dir. Dâni, *Beyân*, 262; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 145.

¹⁰⁶ Dâni, *Beyân*, 263; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 145; İbnü'l-Cevzî, *Funûnu'l-efnân*, 148.

¹⁰⁷ Dâni, *Beyân*, 264; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 146; Kâdî, *Mürşidü'l-hullân*, 199.

¹⁰⁸ Dâni, *Beyân*, 265; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 146.

¹⁰⁹ Ca'berî'ye göre beş âyette ihtilaf vardır: كَادِحٌ, el-İnşikâk 84/6, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etmiştir. فَتَلَّاقِيهِ, el-İnşikâk 84/6, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etmiştir. فَتَلَّاقِيهِ, el-İnşikâk 84/6, Hımsıyyi müstakil âyet kabul etmemiştir. Dâni, *Beyân*, 268; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 148.

1- ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بَيِّنَاتٍ﴾, [84/7], Basra ve Şam ehli müstakil âyet kabul etmezler.

2- ﴿وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَأَى ظَهْرَهُ﴾, [84/10], Mekke, Medîne ve Kûfeliler müstakil âyet kabul etmiştir.

3.63. Târık

Târık Sûresi Medeniyyü'l-Evvel'e göre 16 diğerlerine göre 17 âyettir. 1 âyette ihtilaf vardır.¹¹⁰

1- ﴿إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا﴾, [86/15], Medeniyyü'l-Evvel müstakil âyet kabul etmiştir.

3.64. Fecr

Basra ehline göre 29 âyet, Kûfe ve Şam ehline göre 30 âyet, Mekke ve Medîne ehline göre 32 âyettir. 4 âyette ihtilaf edilmiştir.¹¹¹

1- ﴿فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَيْهِ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ﴾, [89/15], Mekke ve Medîne ehli müstakil âyet sayar.

2- ﴿وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَيْهُ فَقَفَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ﴾, [89/16], Mekke ve Medîne ehli müstakil âyet kabul etmezler.

3- ﴿وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ﴾, [89/23], Kûfe ve Basralılar müstakil âyet kabul etmiştir.

4- ﴿فَادْخُلِي فِي عِبَادِي﴾, [89/29], sadece Kûfe ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3.65. Şems

Medeniyyü'l-Evvel ve Mekkelilere göre 16 âyet, diğerlerine göre 15 âyettir. 1 âyette ihtilaf olmuştur.¹¹²

1- ﴿فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوا هَا﴾, [91/14], Medeniyyü'l-Evvel ve Mekke ehli müstakil âyet olarak almışlardır.

3.66. Alak

Şamlılara göre 18 âyet, Kûfe ve Basralılara göre 19 âyet, Medîne ve Mekke ehline göre 20 âyettir. Toplam 2 âyette ihtilaf vardır.¹¹³

¹¹⁰ Dâni, *Beyân*, 270; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 148; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/226.

¹¹¹ Ca'berî'ye göre beş âyette ihtilaf vardır. *el-Fecr* 89/15, Hımsıyyî müstakil âyet kabul etmiştir. Dâni, *Beyân*, 273; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 150.

¹¹² Mekke ehlinin ihtilâfı tartışmalıdır. Ca'berî'ye göre de iki âyette ihtilaf vardır. Diğer âyet şöyledir: *هَسْوَلُهَا*, eş-Şems 91/14, Hımsıyyî müstakil âyet kabul etmemiştir. Dâni, *Beyân*, 275; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 150.

¹¹³ Dâni, *Beyân*, 280; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 152; İbnü'l-Cevzî, *Funûnu'l-efnân*, 151-251.

1- ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى﴾, [96/9], Şam ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.

2- ﴿كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنْتَهَى﴾, [96/15], Mekke ile Medîne ehli müstakil âyet saymıştır.

3.67. Kadr

Mekke ve Şamlılara göre 6 âyet, diğerlerine göre 5 âyettir. 1 âyette ihtilaf vardır.¹¹⁴

1- ﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ﴾, [97/3], bu kısmı sadece Mekke ve Şam ehli müstakil âyet sayar.

3.68. Beyyine

Mekke, Medîne ve Kûfe ehline göre 8, diğerlerine göre 9 âyettir. 1 âyette ihtilaf edilmiştir.¹¹⁵

1- ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ﴾, [98/5], Basra ve Şam ehli müstakil âyet kabul etmişlerdir.

3.69. Zilzâl

Zilzâl sûresi Medeniyü'l-Evvel ve Kûfe ehline göre 8 âyet, diğerlerine göre 9 âyettir. 1 âyette ihtilaf vardır.¹¹⁶

1- ﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا﴾, [99/6], Medeniyü'l-Evvel ile Kûfelilerin haricindekiler müstakil âyet kabul etmiştir.

3.70. Kâria

Basra ve Şam ehline göre 8, Mekke ve Medîne ehline göre 10, Kûfe ehline göre 11 âyettir. 3 âyette ihtilaf olmuştur.¹¹⁷

1- ﴿الْقَارِعَةُ﴾, [101/1], Kûfe ehline göre müstakil âyettir.

2- ﴿فَأَمَّا مَنْ نَقَلَتْ مَوَازِينُهُ﴾, [101/6], Basra ve Şam ehli müstakil âyet kabul etmemiştir.

3- ﴿وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ﴾, [101/8], Mekke, Medîne ve Kûfelilere göre müstakil âyet değildir.

¹¹⁴ Dâni, *Beyân*, 281; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 152; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/228.

¹¹⁵ Şamlıların ihtilafı tartışmalıdır. Dâni, *Beyân*, 282; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 153.

¹¹⁶ Dâni, *Beyân*, 283; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 153; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/228.

¹¹⁷ Dâni, *Beyân*, 285; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 153.

3.71. Asr

Bu sûrenin 3 âyet olduğuna görüş birliği vardır. 2 âyet ihtilafıdır.¹¹⁸

1-﴿وَالْعَصْرِ﴾, [103/1], Medeniyyü'l-Ahîr müstakil âyet kabul etmemiştir.

2-﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾, [103/3], Medeniyyü'l-Ahîr müstakil âyet saymamıştır.

3.72. Kureş

Kûfe, Basra ve Şamlılara göre 4 âyet, Mekke ve Medîne ehline göre 5 âyettir. 1 âyette ihtilaf olmuştur.¹¹⁹

1-﴿الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ﴾, [106/4], bu kısmı Mekke ve Medîne ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3.73. Mâûn

Kûfe ve Basra ehline göre 7, diğerlerine göre 6 âyettir. 1 âyette ihtilaf vardır.¹²⁰

1-﴿الَّذِينَ هُمْ يُرَاؤُنَ﴾, [107/6], Kûfe ile Basra ehli müstakil âyet kabul etmiştir.

3.74. İhlâs

Mekke ve Şamlılara göre 5 âyet, Medîne, Basra ve Kûfelilere göre 4 âyettir. 1 âyette ihtilaf vardır.¹²¹

1-﴿لَمْ يَلِدْ﴾, [112/3], Mekke ve Şam ehli müstakil âyet saymıştır.

3.75. Nâs

Nâs Sûresi Mekke ve Şam ehline göre 7 âyet, Medîne, Basra ve Kûfe ehline göre 6 âyettir. 1 âyette ihtilaf vardır.¹²²

1-﴿مَنْ شَرَّ الْوَسْوَاسِ﴾, [114/4], şeklinde biten kısım Şamlılara göre müstakil âyettir.

¹¹⁸ Dâni, *Beyân*, 287; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 154; Kâdî, *Mürşidü'l-hullân*, 216.

¹¹⁹ Dâni, *Beyân*, 290; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 155.

¹²⁰ Dâni, *Beyân*, 291; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 155; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 155.

¹²¹ Dâni, *Beyân*, 296; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 157; Sehâvî, *Cemâlu'l-kurrâ*, 1/230.

¹²² Dâni, *Beyân*, 298; Ca'berî, *Husnü'l-meded*, 155; İbnü'l-Cevzî, *Funûnu'l-efnân*, 154.

Sonuç

Kur'ân-ı Kerim'in âyet sayılarıyla ilgili erken dönemlerden itibaren tartışmalar olmuş ve farklı farklı rakamlar dile getirilmiştir. Bu durum birçok âlimin dikkatini çekmiş ve doğrudan ya da dolaylı olarak ele alınmıştır. Tarihi süreç içinde âyet sayılarını inceleyen bu çalışmalardan en fazla Ebû Amr ed-Dânî ve Burhâneddin el-Ca'berî gibi âlimlerin izahları kabul görmüş ve birçok çalışmada kaynak gösterilmiştir.

Hiz. Peygamberden sonra ashab âyetlerin sayılarıyla ilgili muhtelif rakamlar belirtmiştir. Hiz. Ali 6236, Ubey b. Ka'b 6210, İbn Abbas 6216 ve İbn Mes'ud 6218 sayısını belirtmişlerdir.

Ashabın ardından gelen tâbiünden Sa'id İbn Cübeyr 6216, Atâ İbn Ebî Rebâh 6177, Humeyd et-Tavîl 6212 ve Muhammed İbn Sîrîn 6216 sayısını kabul etmişlerdir.

İlk üç asırda kıraat çalışmaları daha çok Mekke, Medîne, Kûfe, Basra ve Şam'da yoğunlaşmıştır. Bu beldelere göre âyet sayıları Medînelilere göre 6217, 6214, 6210, Mekkelilere göre 6219, Basralılara göre 6205, 6204, 6217, Kûfelilere göre 6236, 6217 ve Şamlılara göre 6220, 6225'dir.

Âyet sayıları hakkında birbirinden çok farklı görüşlerin oluşmasında Hiz. Peygamber'in değişik zaman ve ortamlarda bazı âyetleri birleştirerek okuması veya vakfetmesi, bismelenin müstakil bir âyet kabul edilip edilmemesi, Hurûf-u Mukattaa ile ilgili ihtilaflar, bazı âyetlerin birden fazla âyet sayılması, birden fazla âyetin bir âyet sayılması gibi durumlar başlıca nedenlerdir. Hiz. Osman'ın kendisinde bulundurduğu ve diğer şehirlere gönderdiği Mushaflar da âyet sayılarındaki farklılığı oluşturan diğer bir neden olarak görülmektedir.

Dânî'nin ve Ca'berî'nin âyet sayılarını anlatan eserleri başta olmak üzere bazı önemli eserleri de dikkate alarak her sûredeki ihtilafa konu olan âyetleri makalemizde ayrı ayrı belirttik. Sonuç olarak konuya ilgi duyan ilim ehliyle şu sonuçları paylaşabiliriz:

1- Dâni'nin ihtilaflı olarak vermiş olduğu toplam âyet sayısı 247, Ca'berî'nin ihtilaflı olarak vermiş olduğu toplam âyet sayısı ise 284'tür.

2- Bu iki âlimden sonraki dönemlerde yapılan çalışmalarda verilen sayılar Ca'berî'nin görüşünden daha çok Dâni'ye yakın gözükmektedir.

3- Âyet sayılarıyla ilgili 6666 olarak bilenen sayı ile ilgili ilk dönem kaynaklarında herhangi bir bilgi yoktur.

4- Medeniyyü'l-Evvel ve Medeniyyü'l-Ahîr'in toplam âyet sayısı 6214 çıkmıştır. Bu çıkan rakam Medeniyyü'l-Ahîr'in kabul ettiği sayıdır. Medeniyyü'l-Evvel için kabul edilen sayı 6217 olmakla beraber Ca'berî ve Dâni bu sayıyı 6214 olarak vermiştir.

5- Mekkelilerce verilen toplam âyet sayısı 6220'dir. Kabul edilen sayı 6219'dur. Cin, Müzzemmil ve Nebe' Sûrelerinde Mekke ehli için birer âyet tartışmalıdır. 6220 sayısındaki fazlalık bu nedene bağlı olabilir.

6- Basra ehli için tablomuzda ortaya çıkan toplam sayı Basralıların kabul ettiği 6204 sayıdır.

7- Kûfeliler için de aynı durum söz konusudur. 6236 Kûfelilerin kabul ettiği sayıdır.

8- Şamlılar için çıkan toplam sayı 6226'dır. Şamlıların kabul ettiği sayı ise 6225'tir. Dâni'ye göre bu fazlalık besmeleden kaynaklanmaktadır. Ca'berî ise Şam ehlini ikiye ayırarak Hımsî için toplam 6231 sayısını vermiştir. Dâni böyle ikili bir ayrıma gitmemiştir.

10- Kûfelilerin âyet sayıları hakkında vermiş olduğu 6236 sayısı bugünde kabul edilen bir görüştür. Kendi aralarında ihtilaf edilmemiş olması bugün elimizde bulunan mushaflarda Kûfe ehlinin görüşünün temel alınmasının sebeplerinden biri olarak olarak görülmelidir.

Kaynakça

- Akdemir, Mustafa Atilla. *Addü'l-Ay İlmi ve Ebu Amr ed-Dani'nin Kitabı'l-Beyan fi Addi Ayi'l-Kur'ân Adlı Eserinin Tanıtımı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1992.
- Akdemir, Mustafa Atilla. "Aşere Takrib Eğitimi ve Uygulama Farklılıkları". *Mushafhariinceleme.diyenet*. Erişim 27 Nisan 2021. [https://mushafhariinceleme.diyenet.gov.tr/Documents/A%-C5%9EERE%20TAKR%C4%B0B%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C4%B0%20VE%20UYGULAMA%20FARKLILIKLARI-\(Do%C3%A7.%20M.%20Atilla%20AKDEM%C4%B0R\).pdf](https://mushafhariinceleme.diyenet.gov.tr/Documents/A%-C5%9EERE%20TAKR%C4%B0B%20E%C4%9E%C4%B0T%C4%B0M%C4%B0%20VE%20UYGULAMA%20FARKLILIKLARI-(Do%C3%A7.%20M.%20Atilla%20AKDEM%C4%B0R).pdf)
- Âlûsî, Ebu'l Fadl Muhammed. *Rûhu'l-meânî fi tefsîri'l-Kur'ânî'l-azîmi ve's-Seb'ül-Mesânî*. 30 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, 2. Basım, ts.
- Atik, Kemal. "Ayet ve Sürelerin Tevkîfliği Meselesi". *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6 (1989), 201-218.
- Bedir, Yasin. *İbrahim b. Halil el-Ca'berî'nin Hayatı ve el-Meded fi Marifeti'l-Aded İsimli Eserinin Değerlendirilmesi*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Birışık, Abdülhamit. *Kıraat İlmi ve Târîhi*. Bursa: Emin Yayınları, 2. Basım, 2014.
- Ca'berî, İbrâhim b. Ömer. *el-Meded fi marifeti'l-aded*. Süleymaniye Kütüphanesi, Çelebi Abdullah Efendi, 13/3.
- Ca'berî, İbrâhim b. Ömer. *Husnü'l-meded fi fenni'l-aded*. thk. Cemal b. Seyyid Rifâ'î eş-Şâyib. Mısır: Mektebetü Evlâdü'ş-Şeyhi lit-Türâsi, 3. Basım, 2005; Süleymaniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi, 362/2; Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, nr. 18/1.
- Çetin, Abdurrahman. *Kur'ân İlimleri ve Kur'ân-ı Kerim Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2. Basım, 2012.
- Çetin, Abdurrahman. *Kur'ân Okuma Esasları*. Bursa: Emin Yayınları. 42. Basım, 2017.
- Çetin, Abdurrahman. *Yedi Harf ve Kıraatler*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 3. Basım, 2013.
- Cevherî, İsmâil b. Hammâd. *Tâcü'l-luğa ve Sihâhu'l-Arabiyye*. thk. Ahmed Abdülğafûr Attâr. 6 Cilt. Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-Melâyin, 2. Basım, 1956.
- Dânî, Ebü Amr Osman b. Said. *el-Beyân fi Âddi Âyi'l-Kur'ân*. Nşr. Gânim Kaddûri el-Hamed. Kuveyt: Merkezü'l-Mahtûtât ve't-Türâs ve'l-Vesâik, 1994; Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, 18/3; Süleymaniye Kütüphanesi, İbrâhim Efendi, 14/3; İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, A/ 2085.
- Dimyatî, Ahmed b. Muhammed el-Bennâ. *İthâfû fuzalâi'l-beşer bi'l-Kırâati'l-erbeatî aşer*. thk. Şa'ban Muhammed İsmail. 3 Cilt. Beyrut: Dâr-u ibn Hazm, 2010.
- Duman, Zeki - Altındağ, Mustafa. "Hurûf-ı Mukattaa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 18/401. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- İsfahânî, Râğıb. *Müfredâtü elfâzi'l-Kur'ân*. thk. Safvan Adnan Dâvûdî. Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 4. Basım, 2009.
- İbn Âşur, Muhammed Tahir. *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*. 30 Cilt. Tunus: Dâru't-Tûnusiyye, 1984.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânü'l-Arab*. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Meârif ts.
- İbn Sa'd, Ebü Abdillâh Muhammed. *Kitâbü't-tabakâti'l-kebir*. nşr. Ali Muhammed Amr. 11 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Hancı, 2001.
- İbnü'l-Cezerî, Ebu'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed. *en-Neşr fi'l-kırâati'l-Aşr*. nşr. Ali Muhammed ed-Dabbâ'. Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-ilmiyye, 4. Basım, 1971.

- İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman. *Funûnu'l-efnân fi acâibi Ulumi'l-Kur'ân*. thk. Salah b. Fethi Helal. Beyrut: Müessesetü'l-kütübü's-seğâfiyye, 2001.
- Kâdî, Abdulfettah. *Mürşidü'l-hullân ilâ ma'rifeti âddi âyi'l-Kur'ân*. nşr. Abdurrazzak Ali İbrahim. Beyrut: Mektebetü Asriyye, 1989.
- Keskin, Hasan. "Âyetlerin Sayısı Hakkındaki İhtilaf Nedenleri". *Cumhûriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13/2 (2009), 49-67.
- Keskioglu, Osman. *Nüzûlünden Günümüze Kur'ân-ı Kerim Bilgileri*. Ankara: TDV Yayınları, 7. Basım, 2010.
- Karaman, Fikret vd.. *Dini Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2007.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed. *el-Cami' li ahkami'l-Kur'ân*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2006.
- Maşalı, Mehmet Emin. *Kur'ân Tarihi*. Ankara: Otto Yayınları, 2. Basım, 2015.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccac. *el-Câmiu's-Sahih*. nşr. Muhammed Fuat Abdülbaki. b.y.: Dâru'l-kütübü'l-Arabiyye 1955.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman b. Şuayb. *es-Sünen*. Mısır: y.y., 1964.
- Nesefî, Ebü'l-Berâkât Abdullah b. Mahmut. *Medârikü't-tenzil ve hakâikü't-te'vil*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kelimi't-tayyib, 1998.
- Pâlûvî, Hamid b. Abdülfettah. *Zübdetü'l-'irfân*. İstanbul: Âsitâne Yayınları, ts.
- Sehâvî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed. *Cemâlu'l-Kurrâ ve Kemâlü'l-İkrâ*. thk. Ali Hüseyin el-Bevvâb. 2 Cilt. Mısır: Mektebetü't-Türâs, 1987.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Tefsîru Âyâtü'l-Ahkâm*. 2 Cilt. Dimeşk: Mektebetü'l-Ğazzâlî, 3. Basım, 1980.
- Subhî, es-Sâlih. *Mebâhis fi Ulûmi'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyin, 10. Basım, 1977.
- Suyutî, Celaluddin. *el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, 8. Basım, 2016.
- Temel, Nihat. *Kur'ân Kıraatında Vakf ve İbtidâ*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 4. Basım, 2016.
- Yılmaz, Mehmet Faik. *Âyetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009.
- Zehebî, Muhammed Hüseyin. *et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn*. 3 Cilt. Mısır: Mektebetü Vehbe, 2000.
- Zehebî, Şemsüddîn Ebî Abdillâh Muhammed b. Ahmed. *Tezkiretü'l-huffâz*. 4 Cilt. Haydarabat: Dâiretü'l-ma'arif, 1958.
- Zemaşeri, Ebu'l-Kasım Mahmud b. Ömer. *el-Keşşâf an hakâiki't-tenzil ve uyûni'l-ekavil fi vücûhi't-te'vil*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 8. Basım, 2009.
- Zerkeşî, Bedruddîn Muhammed b. Abdullah. *el-Burhân fi Ulûmi'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim. 4 Cilt. Kahire: Mektebetü dâru't-türâs, 1984.
- Zürkânî, Muhammed Abdülazım. *Menâhilü'l-irfân fi Ulûmi'l-Kur'ân*. 2 Cilt. b.y.: Matbaatü İsa'l-Bâyi'l-Halebî, ts.